

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Andra Kammarén. N:o 39.

Torsdagen den 16 april.

Kl. 12 p. d.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet den 11 april 1903.

Fullmakt hade inkommit, utvisande, att vid riksdagsmannaval, som den 29 sistlidne mars hållits i Västmanlands västra domsaga, hemmansägaren Adolf Fredrik Jansson i Bråten blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra kammare för tiden till den 1 januari 1906.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, anmärktes, att i fullmakten förekomme en mindre afvikelse från det i 20 § riksdagsordningen stadgade formulär; men som denna afvikelse icke var af beskaffenhet, att därigenom meningen förändrades eller otydlighet eljest föranleddes, ansågs fullmakten böra godkännas; och skulle protokoll öfver hvad sålunda förekommit meddelas Andra Kammarén, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

In fidem
Edv. Petrén.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarade kammaren herr Jansson i Bråten behörig till riksdagsmannakallets utöfvande.

Herr talmannen anmälde häruppå, att herr Jansson denna dag inställt sig i kammaren.

Andra Kammaréns Prot. 1903. N:o 39.

§ 2.

Härefter upplästes ett till kammaren inkommet läkareintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr ingenjör Sixten Oskar Nylander på grund af en genom olycksfall uppkommen kontusion är förhindrad att under de närmaste dagarna deltaga i Riksdagens förhandlingar, det varder härmed på heder och samvete intygadt.

Svenljunga den 14 april 1903.

A. Hedberg,
provinsialläkare.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunderrättelserna.

§ 4.

Vidare föredrogs, men blefvo åter bordlagda bevillningsutskottets betänkanden och memorial n:is 36, 37, 38 och 39 samt lagutskottets utlåtande n:o 37.

§ 5.

I fråga om inrättande af en administrativ högsta domstol. Efter föredragning häruppå af konstitutionsutskottets memorial, n:o 4, angående skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om inrättande af en administrativ högsta domstol, lämnades på begäran ordet till

Herr von Krusenstjerna som yttrade: Man har — synes det mig — allt skäl att vara konstitutionsutskottet tacksam för att det tagit initiativ i den nu förevarande frågan, som onekligen är af den allra största vikt. Den omständigheten, att bakom utskottets hemställan står ett enhälligt utskott, förefaller mig äfven innebära ett bevis därför att åsikterna om önskvärdheten af att de administrativa besvärsmålen måtte afskiljas från de mål, som behandlas af konungen i statsrådet, och förläggas till någon myndighet utom statsrådet, vunnit allt mer och mer terräng.

För min egen del är jag för vidtagandet af en sådan åtgärd, då jag tror, att den är väl behöflig, och jag kan därför icke annat än obetingadt biträda utskottets hemställan i det nu förevarande betänkandet. Däremot kan jag icke lika obetingadt gå

med på allt hvad utskottet i sin motivering anfört, och detta är anledningen till, att jag här nu vill yttra mig.

Det ena af de båda hufvudmotiven för utskottets hemställan är, att — som utskottet säger — hänsynen till enskildes rättssäkerhet eller — som det heter på ett annat ställe — den tillbörliga rättssäkerheten bjuder, att de administrativa besvärsmålen tagas bort från konungen i statsrådet och förläggas till en administrativ domstol. Att den enskildes rättssäkerhet bjuder det, skulle väl innebära, att den enskildes rätt icke blifvit tillgodosedd med det sätt, hvarpå målen nu handläggas, utan att rättskränkningar därvid skulle äga rum. Detta vågar jag emellertid alldeles bestämdt bestrida. Rättssäkerheten är lika väl skyddad nu, som om dessa mål skulle förläggas till någon annan myndighet. Utskottets motivering i detta fall synes vara grundad på den uppfattningen, att de administrativa besvärsmålen skulle angå tvister mellan enskilde om deras rätt i ett visst afseende. Jag hemställer emellertid till kammaren, om en sådan uppfattning kan ha fog för sig. Såsom vi finna, anför utskottet å sid. 9 i betänkandet en hel del exempel på ärenden, som utskottet anser böra förläggas till den nya regeringsrätten, och jag hemställer till Eder, mina herrar, om man verkligen kan säga, att den enskildes rätt beröres i där anförda mål. Pröfningen af, huruvida ett kommunalstämmobeslut, som blifvit öfverklagadt, tillkommit i laga ordning, om stämman blifvit i rätt ordning utlyst eller om stämmans beslut innefattar ett öfverskridande af den befogenhet, som enligt kommunallagarna tillkommer kommun eller pröfningen af, huruvida en tomtägare skall åläggas att af hälsovårdsskäl hålla afloppsdike, eller om i kommunikationsintresse en enskild väg skall öfvergå till bygdeväg, eller huruvida en uppfinning är patentbar, eller pröfningen af, huruvida ett varumärke, som en industriidkare vill ha, kan anses utgöra reklam för hans affär — allt detta är frågor, som visserligen kunna vara mycket viktiga för den enskilde, men om hvilka man dock alls icke kan säga, att några förvärfvade privaträttigheter därpå beröras. Om man nu, som utskottet säger, skulle låta alla sådana mål undergå en noggrann judiciell behandling, befarar jag, att detta skulle medföra en ofta mindre nödig och mången gång säkerligen alldeles skadlig långsamhet i handläggningen af dessa administrativa besvärsmål. Under det att enskildes tvister skola bedömas efter abstrakta rättsnormer, måste man vid afgörandet af administrativa besvärsmål icke blott fästa sig vid abstrakta rättsnormer, utan äfven vid hvarje konkret fall tillse, hvad ur det allmännas synpunkt är det mest ändamålsenliga. Om man går med på utskottets förslag att i nu ifrågavarande mål strängt tillämpa processuella rättegångsformer med alla därpå följande bestämmelser om fullföljande af mål, om beskaffenheten af fullmakt, och om hvad som skall förstås med *res judicata* o. s. v.,

*I fråga om
inrättande af
en administrativ
högsta
domstol.
(Forts.)*

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.
(Forts.)*

hvilket allt är frågor, som på det juridiska området spela en stor roll, tror jag för min del, att en sådan allt för sträng juridisk formalism icke skulle medföra något gagn. Säkerligen skulle man då i månget fall få anledning att med skäl citera den gamla satsen: summum jus, summa injuria.

Tillse vi, huru för närvarande de administrativa besvärsmålen handläggas hos konungen i statsrådet, synes det, som om tillräckliga garantier förefunnnes för att den materiella rätten skall tillgodoses. I sådana måls beredning deltaga, såsom kammarens ledamöter noggsamt veta, statsministern, vederbörande departementschef och åtminstone de båda konsultativa statsråden. Beträffande dessa båda senare gälla till fullo de fordringar, som utskottet ställer på ledamöterna uti regeringsrätten, att de skola vara lagkunniga män, hvilka i domarevärf eller inom statsförvaltningen ådagalagt insikt och erfarenhet. Departementschefen måste ju anses förtrogen med de ärenden, som angå hans eget departement, och statsministern besitter i följd af sin höga ställning en omfattande öfversikt öfver hela administrationen. Här af framgår, att en fullständig garanti finnes för att ärendena blifva vederbörligen pröfvade. Om ett ärende är af någon större vikt, eller det är fråga om att afvika från en förut följd tillämpning af en författning, tillkallas flera statsrådsledamöter. Statsråden handla ju under fullt konstitutionellt ansvar. I hvarje administrativt besvärsmål föreligger för statsrådet en fullständig skriftlig redogörelse för frågans föregående skeden.

Det är nog icke så, mina herrar, att man inom statsrådet ägnar för liten tid och för liten omsorg åt de administrativa besvärsmålen, utan olägenheten är den, att just dessa mål kräfvat så mycket arbete och så mycken omsorg från statsrådets sida, att de inkräkta på den tid, som de borde använda för andra göromål, åt hvilka de egentligen ha att ägna sig. Härmed kommer jag till det, som för mig är hufvudmotivet, hvarför jag i allo biträder utskottets hemställan, och som äfven utskottet ställer i främsta rummet bland de motiv, som det anför nämligen att det är af vikt att åstadkomma en behöflig minskning i statsrådets mångskiftande göromål. Ett steg i den riktningen och ett mycket viktigt sådant togs år 1900 genom inrättande af ett nytt statsdepartement. Anledningen därtill var dels att man ville lätta den öfverväldigande arbetsbördan för civil- och ecklesiastikdepartementen, dels att man önskade att inom statsrådet få en bestämmd målsman för landets modernäring. Dessa båda omständigheter syntes regeringen då vara af så trängande beskaffenhet, att inrättandet af ett nytt statsdepartement obetingadt måste ställas i främsta rummet, och därför framlade regeringen då förslag därom. Nu synes mig tiden vara inne att förbereda ett ytterligare steg, och skälet därtill har jag nyss angifvit. Jag vill här åberopa ett uttalande ur ett betänkande, afgifvet af ett

af denna kammares tillfälliga utskott år 1884, undertecknad af Carl Herslow — och det är ju ett godt namn. Det framhålles där, hurusom man bör sörja för att statsförvaltningens samtliga trådar så sammanföras hos statsrådet, att det finnes fullständig enhet och kraft i administrationens olika grenar. Detta är målet å ena sidan, men å andra sidan måste man förebygga, att förvaltningsbestyren lägga så helt och hållet beslag på departementschefernas arbetsförmåga, att de blifva främmande för de större politiska funktionerna och dessa falla i representationens händer, under det att man får — som det heter i det omnämnda betänkandet — »detaljnedtyngda departementschefer i stället för ledande statsmän.»

*I fråga om
inrättande af
en administrativ
högsta
domstol.
(Forts.)*

Om vi se efter, huru vårt statsråd var organiseradt år 1809, finna vi, att statsrådets organisation då var mycket mera politiskt och mycket mindre administrativt anlagd än den sedermera blifvit och än den för närvarande är. Då hade statsråden utslutande att gifva konungen råd. De hade ingen befattning med målens beredning eller föredragning lika litet som med öfvervakandet af verkställigheten af de fattade besluten. Det var då de fyra statssekreterarne, som voro de egentliga departementscheferna, hvar och en för sin expedition. Men statssekreterarne hade plats i statsrådet, endast när ärenden tillhörande deras egen expedition där behandlades, och däraf följde, att de saknade kännedom om behandlingen af ärenden tillhörande andra expeditioner. De hade ej heller någon öfvervakande funktion öfver de centrala administrativa myndigheter, som sorterade under regeringen. Organisationen saknade därför nödig enhet och kraft. Då kom den genomgripande förändringen år 1840. Statssekreterarne flyttade in i regeringen som departementschefer. De fingo bereda ärendena, föredraga dem och slutligen öfvervaka verkställigheten af besluten, och så var allt godt och väl. Man vann det ena syftmålet, men det kan sättas i fråga, huruvida man icke förlorat i politisk styrka hvad man vunnit i administrativ. Den olägenhet, som uppstod på grund däraf, att en massa administrativa ärenden kom under departementschefens handläggning, gjorde sig kännbar redan 13 år efter förändringen 1840, och den tog sig då uttryck i konstitutionsutskottets bekanta, i anledning af grefve Lagerbjelkes motion afgifna, utlåtande med förslag till en regeringsrätt, för hvilket förslag redogöres här i betänkandet. Men om denna olägenhet redan då hade blifvit kännbar, har den naturligtvis hunnit att blifva det ännu mera under de 50 år, som sedan dess förflutit, under hvilken tid dessa besvärsmål så oändligt vuxit i antal, i betydighet och i olikhet sins emellan och blifvit allt mer och mer skiftande och börjat omfatta allt fler och fler grenar af administrationen. Detta måste, såvidt jag förstår, allt mer och mer nedtynga departementscheferna, och — som konstitutionsutskottet riktigt framhåller på

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.
(Forts.)*

sid. 8 i betänkandet — medför detta den olägenheten, som vi om möjligt böra söka komma ifrån, att därigenom försvåras möjligheten för departementscheferna att helt och hållet ägna sin uppmärksamhet åt de stora viktiga statsangelägenheterna, ty, som konstitutionsutskottet säger, »utan tvifvel bör nämligen tyngdpunkten af statsrådets verksamhet ligga i ledningen af landets politiska utveckling samt i arbete under samverkan med Riksdagen för landets och folkets framåtskridande och förkofran på skilda områden.» Det är för att detta mål skall allt mer och mer kunna vinnas, som jag för min del anser det vara af vikt, att en sådan åtgärd som den af konstitutionsutskottet nu ifrågasatta varder vidtagen, och åtgärden synes mig ur denna synpunkt vara så pass viktig, att jag kan vara med om att afstå från en bestämd fördel, som det nuvarande sättet har med sig, en fördel, som har — det kan jag försäkra — en icke så ringa betydelse. Därigenom att departementschefen deltagar i handläggningen af de till hans departement hörande besvärsmålen, får han det bästa tillfälle att taga kännedom om, huru de författningar, som falla under hans departement verka, och i hvilken mån ändring är behöflig. Detta är en mycket nyttig och god sak för departementschefen. Det förhåller sig nämligen så, som i denna fråga en gång yttrades i Första Kammaren, eller att den bästa kasuistiken är praktiken. Denna fördel befarar jag att man nu får afsäga sig. Utskottet har nu icke yttrat sig om denna sak. I föregående förslag till regeringsrätt har man velat afhjälpa denna olägenhet genom att gifva en departementschef rättighet att öfvervara öfverläggningarna inom regeringsrätten när där förekommer besvärsmål, som tillhör hans departement. Ja, detta låter, tror jag, bättre än det i verkligheten kommer att gestalta sig, ty jag antager, att, äfven om något dylikt kommer att äga rum i början, tröttna nog departementscheferna efter någon tid vid en sådan där auskultering, när de icke ha rättighet att deltaga i ärendenas afgörande. Jag hoppas, att de, som skola bereda detta ärende, kunna finna något annat sätt, hvarpå den nu omhandlade fördelen skulle kunna bibehållas.

Jag har nu angifvit hufvudskälet, hvarför jag biträder utskottets hemställan.

Jag tillåter mig sedan att något få uppehålla mig vid ett par andra punkter i utskottets motivering.

Utskottet säger, att kostnaderna för den nu ifrågasatta regeringsrätten icke blifva så särdeles stora, tack vare de besparingar å andra håll, som inrättandet af en regeringsrätt skulle kunna medföra. Detta antyder utskottet öfverst på sid. 9, där det heter angående denna regeringsrätt: »Så torde genom en sådan åtgärd någon minskning i de konsultativa statsrådsledamöternas antal lämpligen kunna äga rum.» Enligt min egen erfarenhet vore emellertid en dylik åtgärd ingalunda lycklig. De konsultativa

statsråden äro, såvidt jag vet, en alldeles särskild egendomlighet för vår statsförvaltning, men en ganska god egendomlighet, som icke bör tagas bort. De hafva en mycket viktig funktion att fylla inom statsrådet och äro där väl behöfliga, äfven om de administrativa besvärsmålen icke längre skulle handläggas i statsrådet. Borttagandet af de konsultativa statsråden skulle, antager jag, vara ett steg till införande af ministerstyrelse, icke i den meningen, att en departementschef skulle få rätt att afgöra vissa mål, ty det strider ju mot hela vår författnings anda, men då förut de konsultativa statsråden jämte vederbörande departementschef skulle ex officio deltaga i ärendenas beredning, skulle denne, om de konsultativa statsråden försvunne, få bereda ärendena utan det råd och den medverkan och det intryck på honom, som de konsultativa statsråden alltid förut lämnat, ty det är väl att antaga — det är erfarenheten, som talar — att de andra departementscheferna tämligen litet skulle deltaga i beredningen af ärenden, som tillhöra annat departement. Jag anser det således vara önskvärdt, att de konsultativa statsråden fortfarande finnas kvar.

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.
(Forts.)*

Längre ned på samma sida säges det, att »enligt utskottets uppfattning bör regeringsrätten vara sammansatt af lagkunnige män, hvilka i domarevärf eller inom statsförvaltningen ådagalagt insikt och erfarenhet.» Det kan naturligtvis icke falla mig in att påstå, att sådana personer icke böra ha sin plats i regeringsrätten, men med den uppfattning angående de administrativa besvärsmålens beskaffenhet, som jag har och hvilken jag har angifvit, anser jag, att regeringsrätten icke uteslutande bör bestå af jurister och förvaltningsämbetsmän, utan att där bör redan från början inrymmas äfven mera, om jag så får säga, praktiska element.

När utskottet sedermera uppräknar, hvilka mål skulle tillhöra regeringsrätten, nämner utskottet, bland andra, äfven fattigvårdsmål. Det är särskildt af den anledningen, att en kommitté — löneregeringskommittén — är tillsatt, som det vore af vikt att få veta, om utskottet här endast afser de fattigvårdsmål, som afgöras af Konungen i konseljen och som handläggas af jordbruksdepartementet, hvilka äro få och af skäligen ringa betydelse — de röra hufvudsakligen regleringen af en del förhållanden beträffande fattiges öfversändande till andra länder och likvider, särskildt med Norge — eller om under uttrycket fattigvårdsmål inbegripas de *egentliga* fattigvårdsmålen, som handläggas af kammarrätten och icke gå vidare. Då det väl icke är utskottets mening att lägga en ny instans ofvanpå denna, så skulle väl dessa fattigvårdsmåls förläggande till regeringsrätten innebära, att kammarrätten skulle helt och hållet befrias från dem. Jag yttrar mig icke om lämpligheten eller olämpligheten af ett sådant

I fråga om förslag, men jag vill endast framhålla, att frågan komme att inrättande af inverka på kammarrättens sammansättning.

en administrativ högsta domstol.

(Forts.)

Utskottet framhåller slutligen som en fördel med denna nya regeringsrätt, att den skulle beträffande administrativa författningar hafva samma funktion som högsta domstolen nu utöfvar i fråga om stiftande af allmän civil-, kriminal- och kyrkolag. Denna regeringsrätt skulle nämligen granska de administrativa författningsförslagen. Med administrativa författningar mena utskottet och jag naturligtvis icke endast de författningar, som Konungen i administrativ väg utfärdar, utan äfven sådana, af Konung och Riksdag stiftade författningar, som icke falla inom området för allmän civil- och kriminallag och kyrkolag. Detta vore önskvärdt och komme att blifva en viktig funktion för regeringsrätten. Men när utskottet i sammanhang härmed uttalar den förmodan, att med den nya anordningen väsentliga besparingar skulle kunna göras med afseende på kommittékostnaderna, så befarar jag, att detta icke kommer att hålla streck. Ty kommittéerna tillsättas icke för att granska uppgjorda lagförslag utan för att *utarbета* lagförslag. Och då lagförslagen på det administrativa fältet beröra så vidt skilda frågor på näringslivets, på industriens område o. s. v., så är det tydligt, att tillbörlig sakkunskap för att utarbета primärförslagen icke kan tänkas alltid förefinnas hos regeringsrätten.

Då säger man: detta kan afhjälpas, därigenom att regeringsrätten adjungerar vid behof sakkunnige män. Men jag befarar, att regeringsrätten, om den skall kunna fullgöra sina andra åligganden, icke finge tid att äfven blifva en kommitté, som skulle deltaga från början i utarbetandet af de olika lagförslagen. Kommittéer komme nog fortfarande att tillsättas, äfven om denna regeringsrätt inrättades.

Jag började mitt anförande med att säga, att jag obetingadt biträdde utskottets hemställan. Och då har jag naturligtvis intet annat yrkande, herr talman, att framställa än om bifall till densamma.

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Äfven jag har intet att erinra mot det förslag till inrättande af en regeringsrätt, som konstitutionsutskottet framställt. Tvärtom anser jag, att det måste anses som ett högeligen vackert och löftesbringande initiativ från utskottet. Men i likhet med en föregående talare har jag fäst mig vid en viss del af utskottets motivering, däri jag funnit, att utskottet icke blott icke tillgodosett, utan äfven på visst sätt prejudicerat en del viktiga angelägenheter, som måste ses i samband med förslaget i dess helhet.

Utskottet har i slutet af sin framställning framhållit, att »en fullständig utredning af alla de omständigheter, som vid frågans bedömande äro att taga i betraktande», måste äga rum. Men

bland dessa har utskottet icke särskildt fäst sig vid angelägenheten däraf, att högsta domstolens uppgift att granska lagförslag måste åtminstone i någon mån inskränkas. I lagutskottets betänkande n:o 57 i föl tillät jag mig att i ett särskildt yttrande framhålla denna sak, och en ledamot af Första Kammaren, som tillika är ledamot af högsta domstolen, förklarade i anledning häraf under ärendets behandling i Första Kammaren, att han i allt väsentligt var ense med mig. Och jag tror mig veta, att det är en allmän uppfattning inom högsta domstolen, att något i saken med snaraste måste åtgöras.

*I fråga om
inrättande af
en administrativ
högsta
domstol.
(Forts.)*

Den lagföredragning, som äger rum i högsta domstolen, lider af två olägenheter, en i konstitutionellt afseende, en annan i praktiskt. Den konstitutionella olägenheten visar sig däri, att genom denna föredragning börjar allt för mycket åsidosättas grundsatsen, att den lagstiftande och den lagskipande maktens funktioner böra vara åtskilda. Det förekommer icke, så vidt jag vet, i något annat land, att dess högsta domstol har sådan befogenhet som i vårt land att ingripa i lagstiftning. Att förenämnda funktioner böra vara väsentligen åtskilda, beror på flera omständigheter. Särskildt vill jag härvid framhålla, att lagstiftning ständigt kräfver nya män, som äro förtrogna med de nya fordringar, tiden för med sig. En lifstidsbefogenhet är här mindre på sin plats, då det är känt, att hvarje människa är en produkt af de förhållanden, hvarunder hon vuxit upp i sin ungdom, och att hon sedan har svårt att följa med sin tid.

Särskildt har denna lagföredragning blifvit förenad med en synnerligen stor praktisk olägenhet. När grundlagen stiftades 1809 förekom icke, att lag af civillags egenskap rörde sig om andra förhållanden än sådana, som i sträng mening kunde kallas civilrättsliga, d. v. s. sådana, som föllo omedelbart under de fyra balkarne i 1734 års lag. Men sedan dess har det sociala och ekonomiska lifvet så utvecklats sig och ingripit i de enskildes rättsförhållanden, att den lagstiftning, som skall ordna dessa saker, mer och mer erhållit karaktären af civillag. Därigenom har högsta domstolen, som visserligen representerar stora kunskaper på det rent civilrättsliga området, däremot, då den öfverhopats med ärenden af förenämnda beskaffenhet, erhållit en ny befogenhet, som icke afsetts från början, och därmed har man kommit in på en orätt väg.

Ty när nu högsta domstolen yttrar sig i sådana frågor som dessa, i hvilka den icke kan sägas hafva mera sakkunskap än hvilken annan myndighet som helst, så kommer dess mening lätt att tillerkännas allt för stor auktoritet. Högsta domstolen söker ofta lösa de härmed förbundna svårigheterna på det sättet, att den undviker att inlåta sig på själfva sakfrågan och inskränker sig till en granskning af det föreliggande lagförslaget i formellt och juridiskt afseende. Men detta sker ofta alldeles godtyckligt. Och när domstolen på sådant sätt anser sig nödsakad att in-

*I fråga om
inrättande af
en administrativ
högsta
domstol.
(Forts.)*

skränka sitt utlåtande, får detta en underlig karaktär. Då någon skall afgifva ett utlåtande, bör nämligen väl utlåtandet i främsta rummet röra sig om själfva saken och detaljerna bedömas i belysningen af hufvudfrågan. Men då domstolen måste undvika det sakliga, så inskränkes dess arbete till att blifva en redaktionskommittés, hvilken uppgift icke är värdig högsta domstolen och i hvarje fall måste anses onödigtvis upptaga dess tid.

Vidare är det arbets sätt, som af förhållandena betingas med afseende på denna lagföredragning, det sämsta, man kan tänka sig. Domstolen har till första uppgift att skipa rätt och afgöra de mål, som fullföljas till domstolen. Detta är domstolen så upptagen med, att, då lagförslag förekomma, de vanligen efter föredragningen måste behandlas på det sättet, att de ställas på cirkulation bland ledamöterna, hvilka taga saken under närmare öfvervägande, i de flesta fall under sina ferier. Då inträffar det, att ledamöterna glömt mycket af föredragningen af ärendet, och få ånyo sätta sig in i frågan. Och hvarje ledamot sitter och arbetar i sitt arbetsrum och kan icke samarbeta med de öfriga ledamöterna samtidigt och för dem framlägga sina synpunkter. Det blir ett ödslande med arbetskraft, som är både opraktiskt och ofruktbart i många och viktiga afseenden.

På detta sätt fördröjes också lagstiftningen ofta öfver höfvan, hvilket visat sig vara särskildt olägligt i brådiskande tillfällen. Det tämligen nyligen granskade lagförslaget om köp och byte låg i domstolen i två år. Och i den mån det nu väntas stora lagförslag blir ställningen mycket bekymmersam.

Men det är icke blott för lagstiftningen, som denna allt jämt ökade föredragning, i den form den utvecklats, är till skada i vissa afseenden, utan den är det äfven i synnerligt hög grad för lagskipningen.

Därigenom ökas oupphörligt balansen af de mål, som högsta domstolen skall afgöra. Det har icke hjälpt, att två nya justitieråd blifvit tillsatta; den ökas i alla fall. Och jag ber att däremot få fästa uppmärksamheten uppå, att, om domstolens arbete ordnades på ett förståndigt sätt, skulle dessa nya justitieråd kanske icke behövas. Det förutsattes också vid deras tillsättande, att denna anordning endast vore ett provisorium och att, när man finge andra förhållanden, kunde de två justitierådsbefattningarna möjligen alldeles indragas eller deras aflöning användas på andra närgränsande områden, där den bättre behöfdes.

Vidare blir högsta domstolen, på grund af det hopade arbetet, tvungen att i sin egentliga uppgift arbeta som i en trampkvarn, där det endast gäller att afgöra det största möjliga antal mål, utan att domstolen får tid att utveckla och framställa de principer, som varit bestämmande för dess rättskipning, och lämna en så fullständig motivering för sina domar och utslag, som

är önskvärd för en fruktbarande rättsbildning och en god rättstillämpning.

Nu måste man fråga: huru skall detta afhjälpas? Först framställer sig då det uppslaget att, såsom i främmande länder, alldeles befria högsta domstolen från denna lagföredragning. Och då man nu inrättat en lagberedning, så kan verkligen den tanken framställas, huruvida icke denna lagberedning skulle vara kompetent att uppgöra ifrågavarande lagförslag utan vidare föregående pröfning än den, som måste förekomma inom justitiedepartementet. Å andra sidan kan man också tänka sig, att de mindre lagförslag, som utarbetas i justitiedepartementet, skulle kunna granskas af lagberedningen.

En åtgärd, som det emellertid blir nödvändigt att förr eller senare vidtaga, vore att från högsta domstolens lagföredragning afskilja alla dessa nya civillagar, som icke beröra civilrätten i egentlig bemärkelse, d. v. s. sådana, som hafva social och ekonomisk innebörd. Det har också blifvit ifrågasatt, att dylika lagförslag skulle kunna hänvisas till en nyinrättad regeringsrätt. Detta senare sätt skulle nog komma att medföra lättnader för högsta domstolen, ehuru jag icke tror, att man därmed ginge till botten af det onda. Men å andra sidan kunde det frammana samma olägenheter för regeringsrätten, som lagföredragningarna nu bereda arbetet i högsta domstolen.

Utskottet har emellertid icke ens förordat något sådant förslag, utan tvärtom gått i motsatt riktning genom att införa ytterligare lagföredragningar. Alla sådana författningar, som hittills icke varit föremål för föredragning i högsta domstolen, skulle enligt utskottets förslag pröfvas af den nya regeringsrätten. En sådan anordning synes vara en föga följdriktig konsekvens af inrättandet af en regeringsrätt, hvilket ju just afser att bereda statsdepartementen bättre tillfälle att syssla med lagstiftningsfrågor. Den åsidosätter vidare all tanke på reform af lagföredragningen inom högsta domstolen, och den skall slutligen kunna befaras komma att för regeringsrätten medföra samma olägenheter som lagföredragningen för högsta domstolen.

Hvad jag nu sagt innefattar icke någon anmärkning mot utskottets förslag om inrättandet af en administrativ högsta domstol, hvilket jag för min del anser vara synnerligen önskvärdt. Men jag tror, att denna fråga bör ses ur en vidare synpunkt än den, som föreligger i utskottets motivering. Ty min tanke är att, om man sammanlägger de arbetskrafter, som redan finnas i högsta domstolen, i de konsultativa statsrådsämbetena och i lagberedningen, samt fördelar denna arbetskraft på ett förståndigt sätt, skola stora fördelar kunna vinnas utan afsevärda nya kostnader. Man vunno därigenom icke endast den fördelen, som utskottet vill vinna, nämligen att de särskilda departementscheferna inom *regeringen* sattes i tillfälle att verkligen regera

I fråga om inrättande af en administrativ högsta domstol.
(Forts.)

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.
(Forts.)*

sina ärenden och icke, såsom nu ofta måste blifva fallet, endast expediera dem. Därjämte skulle äfven två andra viktiga fördelar ernås, nämligen dels den, att *lagstiftningen* kunde mera än nu följa med sin tid och icke komma för sent och dels den, att den högsta *rättsskipningen* komme i tillfälle att bättre utveckla och framlägga de principer, som kunna bringa klarhet i rättsbegreppen samt därigenom vara vägledande för att göra lagtillämpningen enhetlig och dess resultat fruktbringande.

Friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! Ingen af de båda föregående talarne har haft något att erinra mot det beslut, hvartill konstitutionsutskottet i denna fråga kommit. Utskottet har också varit fullständigt enigt om detta beslut, ehuru det i fråga om motiveringen ej skett utan svårigheter och tidsutdräkt.

Samma anmärkningar, som här gjorts mot förslaget af de föregående talarne, ha äfven gjorts och vederlagts inom utskottet. Den förste talaren sade, att i den passus i motiveringen, där utskottet yttrar, att den ifrågasatta domstolen vore ägnad att erbjuda den rättssökande ökade garantier för målens noggranna bedömande, låge en anmärkning mot regeringen öfver, att den icke alltid tillbörligt beaktat rättssäkerheten. Denna afsikt har utskottet icke haft och detta så mycket mindre, som, om i det hänseendet funnits något att anmärka, hade det enligt § 106 regeringsformen varit utskottets skyldighet att framställa dessa anmärkningar mot den eller de statsråd, som förmenats hafva begått felaktigheterna i fråga. Några sådana anmärkningar ha icke gjorts och däraf följer, att utskottet icke haft den uppfattningen, att rättssäkerheten blifvit illa beaktad. Utskottet har ju för öfrigt, såsom det viktigaste skälet för en sådan domstols inrättande, framhållit anspråken på *kontinuitet* i den administrativa rättsskipningen och särskildt på denna rättsskipnings oberoende af politiska partiförhållanden. Kontinuitet i ärendenas behandling saknas ju därigenom, att ministrarne nu för tiden sitta ganska löst på sina platser. Man önskar därför denna kontinuitet vid de administrativa rättsmålens behandling, men icke därför, att någon enskild person eller korporation har blifvit kränkt i sin rätt.

Vidare sade den förste talaren, att någon minskning af de konsultativa statsrådets antal icke kunde ske. Men när man tager bort de administrativa besvärsmålen från regeringen, bör väl någon minskning i de konsultativa statsrådets antal kunna ske. Visserligen, sade talaren, att de konsultativa statsråden behöfvas för att hjälpa de öfriga statsråden med ärendenas beredning. Men om så behöfves, få väl departementscheferna anlita större hjälp än hittills af departementets tjänstemän. Utskottet har emellertid tänkt sig, att åtminstone det ena konsultativa statsrådsämbetet skulle kunna indragas.

Så sade samme talare, att han icke vore nöjd med domstolens sammansättning, därför, att den enbart skulle bestå af lagkunniga män. Äfven om denna sak talade man mycket inom utskottet. Där yrkades också på, att den borde sammansättas af t. ex. fem lagkunniga och två rent praktiska personer. Men då gjordes den invändningen, att man hittills haft den uppfattningen, att i en högsta domstol endast borde sitta personer, som vore i domärevärf hemmastadda, äfvensom att, om två praktiska personer skulle sitta där, *all* praktisk erfarenhet likväl icke kunde där blifva representerad. Man ansåg därför, att det vore lika bra, om regeringsrätten finge rättighet att vid behof inkalla sakkunniga personer.

I fråga om inrättande af en administrativ högsta domstol.

(Forts.)

Vidare frågade samme talare, om utskottet med fattigvårdsmål afsåge endast sådana fattigvårdsmål, som tillhörde regeringens handläggning, eller om däri inbegrepes äfven sådana fattigvårdsmål, som behandlades i kammarrätten. Så vidt jag erinrar mig, afser icke utskottet, att de fattigvårdsmål, som för närvarande behandlas i kammarrätten, skulle öfverflyttas till en blifvande regeringsrätt, enär i utskottet särskildt framhölls, att dessa mål blefve så bra skötta, att de icke kunde skötas bättre, om de öfverlämnades till regeringsrätten.

Slutligen sade talaren, att man icke skulle kunna minska kommittéernas antal genom inrättandet af en regeringsrätt, emedan denna icke kunde få tid till att granska några lagförslag. Men det skulle den väl ändå kunna försöka att skaffa sig. Icke tror jag, att kommittéarbetet helt och hållet skulle kunna afskaffas, men nog skulle man väl ändå kunna minska något på kostnaderna därvidlag. Detta har åtminstone varit utskottets åsikt.

Den siste talaren ville ha en bättre arbetsfördelning inom högsta domstolen och departementen. Ja, det är väl ingenting som hindrar, att Kungl. Maj:t vid utarbetandet af nu begärda förslag tager den saken i ompröfning. Utskottet önskar också, att genom en bättre arbetsfördelning departementen emellan besparingar skulle kunna göras. Ty det är många, som befara, att kostnaderna för en regeringsrätt skola blifva mycket stora. Det vore väl icke omöjligt, att de båda konsultativa statsrådsposterna kunde indragas. Då skulle man, äfven om ett nytt departement behöfde inrättas, kunna inrätta ett sådant och ändå bespara en statsrådslön.

Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Icke heller jag skall göra annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan. Ty äfven jag hör till dem, som anse, att inrättandet af en administrativ högsta domstol är en synnerligen behöflig och nyttig

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.*

(Forts.)

reform, icke endast, såsom här i dag betonats, för att minska statsrådets arbetsbörda genom att befria dem från behandlingen af de administrativa besvärsmålen, utan äfven för vinnandet af större kontinuitet och rättssäkerhet uti dessa måls afgörande. Jag tror för min del, att äfven ur den sista synpunkten inrättandet af en dylik domstol är af synnerlig vikt.

Jag har emellertid begärt ordet därför att det finnes ett stycke i utskottets betänkande, som jag skulle önska att få närmare upplysningar om, såvidt sådana kunna lämnas. Utskottet yttrar nämligen på sid. 10 bland annat, att utskottet håller före, att kostnaderna för denna domstol i själfva verket skulle kunna väsentligen nedbringas genom indragningar och besparingar, som i samband med den nya anordningen kunde på flere håll göras, och så framhålles särskildt, att de stora utgifterna för kommittéer därigenom skulle kunna minskas. Det skulle vara synnerligen intressant att få höra, hvilka slags indragningar och besparingar, utskottet därvid möjligen tänkt sig. Jag har nämligen för min del antagit, att utskottet tänkt sig besparingar kunna ske äfven på *andra* områden, än i fråga om de nämnda kommittékostnaderna. Ett sätt att åstadkomma dylika besparingar som därvid framställer sig, vore, enligt min tanke, att, genom den föreslagna administrativa högsta domstolen, instanserna i en hel del mål skulle kunna minskas; hvarigenom äfven en snabbare behandling af dessa mål skulle vinnas. En talare har redan påpekat, att Kongl. Maj:t tillsatt en lönerogleringskommitté, af hvilken jag för öfrigt har äran att vara ledamot och hvilken kommitté, bland annat, erhållit i uppdrag att se till, huruvida icke genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster. Det är ju alldeles tydligt, att, om utskottet tänkt sig, att genom den nu föreslagna institutionen instansordningen skulle kunna förenklas, eller att behandlingen af de administrativa besvärsmålen eljest kunde blifva enklare, det vore af stor betydelse för denna kommittés verksamhet att få veta, hvad i det afseendet blifvit påtänkt.

Såsom exempel på mål, som skulle af den nya domstolen handläggas, nämner utskottet fattigvårdsmål. Det framgår nu visserligen icke, om utskottet därvid jämväl afsett tvister emellan fattigvårdssamhällen angående ersättning för fattigvård, hvilka mål nu afgöras af kammarrätten såsom sista instans, eller huruvida, i sådant fall, det är afsedt, att dessa skola gå förbi kammarrätten direkt till regeringsrätten. Det sistnämnda har dock tyckts mig sannolikast vara utskottets mening. Denna anordning skulle nu visserligen icke förorsaka någon förenkling i instansordningen, men den skulle dock från kammarrättens behandling aflyfta ett synnerligen stort antal mål, hvarigenom besparingar å detta ämbetsverks stat skulle kunna göras. Vidare nämner utskottet flottnings- och vägmål samt beskattningsmål.

Nu gå dessa mål från ortsmyndigheterna, Kungl. Maj:ts befallningshafvande och andra, till ett centralt ämbetsverk, kammarkollegium eller kammarrätten, samt från dem till Kungl. Maj:t i statsrådet. Jag vill icke här inlåta mig på frågan, huruvida instanserna för alla dessa mål skulle kunna minskas, men det synes mig dock, som om detta kunde ske åtminstone för en del utaf dem. Jag skulle gärna vilja höra, huruvida utskottet tänkt något närmare på denna sak. Jag tror också, att en upplysning i det hänseendet skulle vara ganska välkommen för alla dem af kammarens ledamöter, som vilja blifva satta i tillfälle att bättre kunna bedöma möjligheten för genomförandet af de besparingar, om hvilka utskottet har talat. Naturligtvis kan jag icke veta, då betänkandet därom ej lämnar någon upplysning, huruvida denna fråga har varit föremål för öfvervägande inom utskottet. Det är ju också möjligt, att den utredning, som i detta hänseende framdeles kommer att åvägabringas, kommer att visa ett annat resultat än det, utskottet möjligen i denna fråga har tänkt sig. Men det vore i allt fall af stort värde, särskildt med hänsyn till löneregleringskommitténs arbete, att få höra något om utskottets uppfattning i denna del.

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.*

(Forts.)

Herr Elowson: Herr talman! Den förste talaren syntes vara ense med utskottet i själfva hufvudsynpunkten, hvilken enligt min uppfattning är den, att genom här föreslagna förändring statsrådets ledamöter skulle få mera tillfälle att ägna sig åt de rent politiska göromålen, att de således skulle blifva ledande politiska personligheter.

Den ärade talaren gjorde åtskilliga detaljanmärkingar, och jag kan mycket väl förstå, hvarför han det gjorde. Föreliggande fråga kan ses ifrån den judiciella och från den administrativa synpunkten, och det blir således två skilda riktningar, som här söka att göra sig gällande. I den ena af dessa är det rättssynpunkten, i den andra åter igen lämplighetssynpunkten, som är mest framträdande.

Jag vill icke uttala något omdöme om den betydelse, som en folkopinion kan ha, men jag ber att få nämna, att en sådan folkopinion finnes i denna fråga. Sveriges folk har en mycket stor vördnad för högsta domstolen. Men det är icke med samma vördnad, som Sveriges folk emottager utslag från Kungl. Maj:t i konseljen, och detta kanske beror därpå, att i det senare fallet lämplighetssynpunkten har företrädesvis gjort sig gällande. Det har också kommit till min kännedom — det har dessutom för några år sedan uttalats här ifrån statsrådsbanken — att en bestämd skillnad göres mellan lagar, stiftade af Konung och Riksdag å ena sidan, och förordningar å andra sidan, hvilka äro föremål endast för Kungl. Maj:ts beslut. Om besvär föras med anledning af en sådan administrativ förordning, kan det hända, att

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.
(Forts.)*

Kungl. Maj:t nog tycker, att förordningen väl är riktig, men att den icke är fullt lämplig i det ifrågavarande speciella fallet. Det finnes många exempel på, att mål från kammarrätten afgöras af Kungl. Maj:t på så sätt: kammarrätten har rätteligen förfarit, men Kungl. Maj:t finner ur lämplighetssynpunkt, att det bör vara annorlunda. Jag har själf någon liten erfarenhet af ett administrativt ärendes behandling. Det var en ansökan, öfver hvilken domkapitlet skulle uttala sig. Domkapitlet tog reda på de författningar, som hade inflytande på ärendet, och deras föreskrifter voro alldeles tydliga. I min egenskap af riksdagsman trodde jag mig veta, att Kungl. Maj:t skulle afgöra detta ärende i en viss riktning. Jag uttalade också denna min mening, men mina kolleger och äfven jag själf kunde i alla fall icke annat än följa författningarnas otvetydiga föreskrifter. Kungl. Maj:t följde emellertid den praxis, som Kungl. Maj:t af lämplighetshänsyn hade bildat. Det är således en viss skillnad mellan den uppfattning, som framgår ur rättssynpunkten, och den, som lämplighetssynpunkten gör gällande.

Det har funnits och finnes ännu något, som kallas för byråkrati. Den är mildare nu än fordom, och den konstitutionella andan har i Sveriges politiska lif trängt fram betydligt under de sista åren. Kammaren behagade finna, hurusom det i konstitutionsutskottets utlåtande utan den ringaste tvekan framhålles såsom en förtjänstfull sak, att en samverkan nu äger rum mellan Kungl. Maj:t och Riksdagen — detta var något, som man icke gärna hörde talas om förr i världen. Det var då icke den politiska uppfattningen, utan den speciella fackkunskapen och ämbetsmannarutinen, som ville göra sig gällande uti regeringen.

Jag vill ytterligare anföra ett exempel på, huruledes Kungl. Maj:t i konseljen kan företaga åtgärder, som icke äro fullt öfverensstämmande med den rättsliga åskådningen. Jag ber därvid att få erinra om en person, som sedermera gjorde sig bekant öfver hela riket för sin originalitet. Han hade förut i följd af sin tjänst ett uppdrag att föra en process, och denna process grundade han på ett reglemente, fastställt af Kungl. Maj:t. Svaranden genmälte inför underdomstolen, att han icke kunde fästa något afseende vid detta reglemente, därför att det icke var öfverensstämmande med allmän lag. Därpå invände den originelle mannen: »Kungl. Maj:t gör aldrig något orätt, åtminstone icke under fredstid.» Domstolen ingick emellertid i pröfning af reglementet och fann, att detsamma icke öfverensstämde med den allmänna lagen, och svaranden blef på grund däraf frikänd från käromålet. Detta är någonting, som kan förklara, hvarför utskottet har använt den motivering, som förekommer i utlåtandet.

I afseende å den tilltänkta domstolens sammansättning gjorde den förste talaren en anmärkning.

Utskottet slutar med att uttala som sin mening, att med-

lemmarna i domstolen borde vara juridiskt bildade, lagkunnige. Om denna sak var mycket stor meningsskiljaktighet inom utskottet. Man ville nämligen där framhålla lämpligheten däraf, att i domstolen skulle sitta män af praktisk läggning, hvilka icke behöfde vara lagkunniga, och man åberopade exempel från utlandet, särskildt från Frankrike en mycket förträfflig institution, Conseil d'Etat, där icke alla medlemmarna voro rättslärdade, och hvilken institution hade gjort ganska stor nytta. Emellertid har utskottet för sin del insett önskvärdheten af att få lagkunniga män i den nu ifrågasatta domstolen, ty hvad utskottet vill betona är, att rättssynpunkten bör komma fram och göra sig gällande mera, än som hittills varit fallet. För öfrigt beror denna fråga på den förberedande utredning, som af Kungl. Maj:t kommer att företagas beträffande kompetensen hos domstolens medlemmar.

Då någon meningsskiljaktighet i afseende å själfva hufvudsaken icke tyckes vara rådande, skall jag fatta mig mycket kort.

Jag ber endast att i afseende å kostnadssynpunkten få framhålla, att för icke länge sedan förelåg här i Riksdagen en kunglig proposition med begäran om ordinarie anslag åt kammarrättsråd, därför att de nuvarande kammarrättsrådets antal var alldeles otillräckligt för att utarbete de mål, som de hade att handlägga. Riksdagen gick icke in på denna begäran, men beviljade extra ordinarie anslag för anskaffande af arbetsförstärkning. Nu är det tämligen uppenbart, att om en administrativ högsta domstol kommer till stånd, skall detta utöfva en högst väsentlig inverkan på göromålen i de kollegiala verken, såväl i kammarrätten som i kammarkollegium, och då skulle där besparingar kunna göras.

Man har nämnt här, att granskningen af allmänna räkenskaper skulle förläggas till den administrativa högsta domstolen, och sålunda skulle detta arbete gå bort från kammarrätten. Likaså har utskottet tänkt sig, att fattigvårdsmål, som nu afgöras i kammarrätten såsom sista instans, icke skulle passera denna, utan i stället gå direkt från landsortsmyndigheterna till den administrativa högsta domstolen. På samma sätt är det med en mängd andra ärenden.

Utskottet har af viktiga skäl icke kunnat gå in i detalj i denna fråga, emedan utskottet icke velat i förväg binda Kungl. Maj:t vid den utredning, som Kungl. Maj:t kommer att göra.

Hvad som är hufvudsaken här, mina herrar, det är, att statsrådets medlemmar befrias från den tyngande bördan af detaljgöromål och att de få ägna sig åt den politiska ledningen, och af detta viktiga skäl anhåller jag, herr talman, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Då intet som helst yrkande om afslag å utskottets nu förevarande framställning förekommit, hade jag icke tänkt att här yttra mig, men då ä

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.*

(Forts.)

andra sidan i herr Lindhagens yttrande, jämte det mycket beaktansvärda, som där fanns, förekommo uttalanden, som jag anser icke böra få stå oemotsagda, har jag begärt ordet.

Herr Lindhagen framhöll, att konstitutionsutskottet icke hade fäst sig vid, att högsta domstolens uppgift att granska lagförslag måste inskränkas. Det har man nog fäst sig vid i konstitutionsutskottet, men svårigheten att i förväg uppdraga gränslinjerna mellan den granskningsskyldighet, som bör åligga högsta domstolen, och den, som möjligen kan komma att åligga en blifvande administrativ högsta domstol, har gjort, att konstitutionsutskottet icke ansett sig böra närmare ingå på denna fråga. Emellertid framhöll herr Lindhagen mycket skarpt olägenheterna vid lagföredragning i högsta domstolen. Han framhöll, att något sådant förekommer icke i något annat land, och att det nuvarande förfaringssättet i många afseenden verkade menligt och särskildt till förfång för rättsskipningsarbetet. Men den omständigheten, att icke en liknande lagföredragning förekommer i andra länder, tror jag icke bör föranleda oss att på något sätt gifva uttryck åt en önskan, att vi vilja afstå från detta enligt vår mening mycket goda förfaringssätt. Det är visserligen sant, som herr Lindhagen yttrade, att högsta domstolen, särskildt i fråga om nya lagstiftningsområden, vid många tillfällen inskränker sig till en mera rent formell pröfning. Men detta kan man ju förebygga för framtiden och laga, att ett verkligt granskningsarbete bedrifves, om man nämligen får en administrativ högsta domstol, till hvilken denna laggranskning på en del lagstiftningsområden kan förläggas.

Är det så, att man rör sig på den s. k. blandade lagstiftningens område, kan man tänka sig formen af ett samarbete mellan den administrativa högsta domstolen och den nuvarande högsta domstolen. Jag tror således, att man för ingen del bör gå den väg, som herr Lindhagen åtminstone till en viss grad tycks vara benägen att gå, nämligen att minska på laggranskningsarbetet i högsta domstolen utan att ersätta detsamma med någon liknande granskning på annat håll. Denna laggranskning bör nog bibehållas, det må nu blifva den nuvarande högsta domstolen eller den blifvande administrativa, som kommer att utföra densamma.

Jag har med särskild glädje hört, att den förste talaren, hvilken för fyra år sedan — då såsom ledamot af Konungens råd — ställde sig mycket afvisande mot tanken på en administrativ högsta domstol, nu har förklarat sig vara särdeles välvilligt stämd mot denna tanke. Då den ärade talaren emellertid för sin del velat uttrycka en reservation mot vissa uttalanden ifrån konstitutionsutskottets sida beträffande behandlingen för närvarande af de administrativa besvärsmålen, är ju hans ståndpunkt helt naturligt med hänsyn till den ställning han intagit härvidlag, då

han själf såsom föredragande handlagt dylika administrativa besvärsmål i regeringen. Emellertid är konstitutionsutskottets uttryck i denna del icke farligare, än att utskottet sagt, att en sådan domstol som den ifrågasatta synes ägnad att erbjuda den rättssökande »ökade garantier» för de ifrågavarande, för den enskilde ofta nog viktiga, målens noggranna bedömande. I detta afseende finnes ett uttalande af en kamrat till den ärade talaren från Konungens råd, hvilket uttalande går i alldeles samma riktning som konstitutionsutskottets. Detta uttalande har gjorts af ledamöten af första kammaren, f. d. justitieministern Annerstedt, och vid detsamma står han säkerligen fortfarande fast. Och det är tydligt, mina herrar, att det ligger och måste ligga något otillfredsställande däruti, att i *verkställande maktens*, i regeringsmaktens, hand skall ligga både att ensam *stifta lagar* — och det på mycket viktiga områden — och att i sista instans *döma* enligt dessa lagar.

Den ärade talaren riktade en fråga till konstitutionsutskottet, huruvida detta med sin uppräknig på sidan 9 af vissa mål, som skulle kunna tänkas blifva handlagda af den nya domstolen, hvarvid utskottet äfven talar om fattigvårdsmål, har afsett både de fattigvårdsmål, som för närvarande i sista instans handläggas af regeringen, och de fattigvårdsmål, som i sista instans handläggas af kammarrätten. Ifall man noga läser igenom, hvad konstitutionsutskottet sagt på sidan 9, finner man tydligt, att utskottet närmast och till och med uteslutande har hänfört sig till de fattigvårdsmål, som för närvarande handläggas i regeringen. Men detta hindrar ju icke, att äfven frågan om de fattigvårdsmål, som handläggas i kammarrätten såsom sista instans, har varit å bane inom konstitutionsutskottet, och att man ansett, att vid den blifvande utredningen af dessa och hithörande frågor äfven spörsmålet om eventuellt öfverflyttande af dessa fattigvårdsmål till den blifvande administrativa högsta domstolen bör upptagas till bepröfvande. Det kan äfven tänkas, att t. ex. frågan om bevillningsmåls afgörande i andra instans, för närvarande kammarrätten, tages upp till skärskådande, och det kan därvid bli ett spörsmål, huruvida icke denna instans för dessa mål skulle kunna borttagas.

Därmed är jag inne på den fråga, som en annan ärad talare, herr Widén, har bragt å bane, nämligen frågan om en minskning i instansordningen. Äfven denna fråga har i viss mån varit föremål för utskottets pröfning, ehuru väl det icke synes något närmare därom i betänkanDET. Emellertid yttrade sig i detta sammanhang den ärade talaren äfven om kostnadsfrågan. Ja, det finnes naturligtvis åtskilliga vägar att gå, ifall man vill motväga de ökade kostnader, som en dylik administrativ högsta domstol skulle komma att medföra, genom indragningar och besparingar på andra håll. Utskottet har — på sid. 8, om jag

*I fråga om
inrättande af
en administra-
tiv högsta
domstol.*
(Forts.)

I fråga om inrättande af en administrativ högsta domstol.
(Forts.)

minnes rätt — framhållit, att en sådan reform skulle kunna möjliggöra vissa ändringar i statsrådets och statsdepartementens organisation. Således har man därmed pekat icke blott på möjligheten af en minskning af de konsultativa statsrådets antal, utan äfven på möjligheten af indragning af en och annan kansliråds- eller kanslissekreteraretjänst i de utaf besvärsmål mest tyngda departementen.

I detta sammanhang vill jag äfven framhålla, att det naturligtvis finnes många gränsområden, där kammarrätten och den tilltänkta administrativa högsta domstolen komme att mötas; och de stå kanske, såsom jag redan antydtt, på många punkter så nära hvarandra, att vid en utredning den frågan kan framställa sig, huruvida kammarrätten icke, till en del åtminstone, bör kunna uppgå i en administrativ högsta domstol.

Ett annat spørsmål, som här särskildt berörts, är, huru utskottet tänkt sig, att en dylik institution skulle kunna leda till minskning i kommittéarbetet. Ja, mina herrar, det är nog så, att, när kommittéer förbereda ärenden till behandling af regering och Riksdag, det ofta nog inträffar, att en och annan fråga behandlas icke af *en* förberedande kommitté, utan af en och två och tre kommittéer, innan vi få lagförslaget framlagdt i Riksdagen. Det skulle ju kunna tänkas, att man åtminstone kunde spara in på — den tredje kommittén.

Jag tror mig härmed ha i hufvudsak berört de spørsmål, som af de talare, hvilka för öfrigt välvilligt yttrat sig om utskottets framställning, blifvit bragta å bane; och får jag till slut, herr talman, hemställa om bifall till konstitutionsutskottets förevarande framställning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 5, i anledning af väckt motiou om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af ett statsdepartement för kommunikationer och allmänna arbeten; och

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående ändring i instruktionen för medicinalstyrelsen.

§ 7.

Ang. ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Härefter förelåg till afgörande konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 6, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Uti en från Andra Kammaren till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 140, hade herr *D. Holmgren* hemställt, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen:

Ang. ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.
(Forts.)

§ 60.

När ärende — — — därom tillåtas. Omröstningen skall ske öppet och medelst namnupprop. Befinnas i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, de afgifna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en därtill afsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 65.

När i fråga — — — Riksdagens beslut. Om vid sammanräkningen af de afgifna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägga Andra Kammarens talman i en därtill afsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af Andra Kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 75.

Vid alla val, hvilka alltid skola ske med slutna sedlar, iakttages — — — erfordras.

Utskottet hamställde dock, att herr Holmgrens ifrågavarande motion ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar friherre *Barnekow*, *Elowson*, *Nydal*, *Ernst Carlson*, *Bergström*, *Wavrinsky* i Stockholm och friherre *De Geer*, hvilka föreslagit, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga det i motionen framställda förslaget till ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Friherre *Barnekow*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger, är icke för kammaren något nytt, ty, såsom vi finna af betänkandet, har densamma varit före

Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

femton gånger förut och behandlas nu tör sextonde gången. Men alltid är det så, att, när man icke vill veta af något nytt, utan vill behålla det gamla, man säger, att det gamla är utmärkt bra. Man har ingen olägenhet däraf, och därför bör man icke taga bort det. Tro icke herrarne, att det än i denna stund finnes de, som sörja öfver, att representationsförslaget gick igenom, och som ansågo, att allt förr var välbestäldt? Och är det ej så, att de, som för närvarande motsätta sig en utvidgning af den politiska rösträtten, säga: Hvad tjänar en sådan utvidgning till? Den behöfves ej, utan allt är väl bestäldt, som det är.

Här säga motståndarna till den öppna omröstningen: »En grundlagsändring bör enligt utskottets uppfattning öfver hufvud icke vidtagas, med mindre det kan påvisas, att det stadgande, hvari förändring ifrågasättes, i tillämpningen visat sig medföra missförhållanden eller olägenheter, samt att ändringen är af beskaffenhet att kunna afhjälpa desamma eller åtminstone leder till en väsentlig förbättring i de förhållanden, som genom stadgandet regleras». Således är enligt deras mening allt väl bestäldt, men de fästa sig då ej vid det förhållande, att det är något, som alltmer tränger sig på oss, nämligen *den offentliga kandidaturen*. Det kan ej hjälpas, att denna tränger sig fram, utan vi måste förr eller senare underkasta oss den. Den tiden är förbi, då man kunde sitta hemma i sin kammare och låta välja sig. Gifver man sig icke ut bland folket och låter valmännen få kännedom om sina åsikter, så blir man heller icke vald. Detta är den offentliga kandidaturen, som för med sig den fordran hos valmännen att, innan de gifva en person sina röster, få reda på, huru han ställer sig till tidens stora frågor. Ja, säger man, det kan man ju i alla fall få veta, äfven om omröstningen är slut. Detta är sant, men det kan då äfven inträffa, att den insinuationen göres: han röstar ju med slutna sedel, och då *vet* jag ej, huru han i verkligheten röstar. Allt detta kommer man ifrån, om man inför öppen omröstning. Då vet man ju alldeles tydligt, hvar man har honom. Och det finnes verkligen bland valmännen fordran på att känna åsikterna hos sina representanter.

Vidare säger utskottet, att den öppna omröstningen skulle förhindra den politiska själfständigheten hos representanterna. Man skulle bli mera själfständig genom att rösta med slutna sedlar. Men det är väl mera själfständigt att rösta med öppna än med slutna sedlar. Litet hvar bland herrarne vet väl, att den, som här i Riksdagen är osjälfständig, svag och vacklande, får så många påtryckningar, att han mången gång — äfven nu vid den slutna omröstningen — röstar efter sådana påtryckningar. Och sådana påtryckningar ske nog i alla fall, vare sig omröstningen är slutna eller öppen. Det är ju alldeles gifvet, att det finnes olika karaktärer. Det är ej alla, som hafva den frimodigheten i karaktären, att de vilja, att alla skola känna till

deras åtgöranden. Hvad mig själf beträffar, har jag, allt sedan jag kom till Riksdagen, varit för den öppna omröstningen. Vid den första riksdagen hade jag bredvid mig en kamrat, som var en politisk vän, såsom det heter. Jag vände mig till honom med en fråga, huru han röstat i ett viktigt ärende, och jag fick då till svar: Jag röstade med slutna sedel. Detta förtröt mig, och sedan den tiden ville jag ha bort den slutna sedeln, så att jag kunde få veta, hvar jag hade mina kamrater. Och tron mig, mina herrar, denna fråga tränger sig fram, och förr eller senare måste vi, därom är jag öfvertygad, komma att i likhet med hvad förhållandet är inom andra länder rösta med öppna sedlar.

*Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Vidare säger utskottet, att man ej bör införa öppen omröstning, därför att denna gifver mera stöd för partibildningen inom Riksdagen. Det tror jag dock icke, ty hvilka lagar vi än stifta, kunna vi icke hindra partibildning. Den framträder ju öfverallt, äfven på våra enskilda sammanträden.

Men jag hemställer, mina herrar, om det icke är behagligare för ett parti att veta, hvar det har sina medlemmar, än om i ett parti den ena medlemmen röstar för och den andra emot; och det bör vara behagligare icke allenast för partiet, utan äfven för den enskilde individen.

Hvar och en får nu försvara sin ståndpunkt så mycket han kan; men min natur är nu en gång sådan, att jag alltid tilltalats mest af den öppna omröstningen. Jag har alltid känt det behagligare att få inför världen säga, hvad jag vill göra och låta. Detta är nu *min* uppfattning; men jag vill dock icke påtvinga den andra människor. De må ha sin mening, och jag respekterar den.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den af mig med flere afgifna reservation. Det finnes, det vet jag, icke den ringaste utsikt till, att den nu skall gå igenom i Riksdagen. Jag tviflar till och med på, att den går igenom i denna kammare och är alldeles säker på, att den utan diskussion faller i Första Kammaren. Men i alla fall, herr talman, ber jag, som sagdt, att få yrka bifall till den af mig med flere andra afgifna reservationen.

Häruti instämde herrar *Räf, Forssell* och *Johansson* i Jönköping.

Herr Darin: Herr talman, mina herrar! Såsom af utskottets betänkande framgår, har jag icke funnit anledning att frånträda den uppfattning i föreliggande fråga, som jag hade tillfälle att för två år sedan uttala. För mig har det väsentligen bestämmande skälet varit detsamma som utskottets, nämligen

Ang. ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen. (Forts.)

angelägenheten utaf att bevara folkrepresentanternas politiska självständighet.

Om så vore, att vi kunde tänka oss, att alla Riksdagens ledamöter vore uti en sådan ställning, att de ur såväl officiell som social och ekonomisk synpunkt vid hvarje tillfälle kunde förväntas vara i stånd att fullt självständigt och efter fullt samvetsgrann pröfning på heder och samvete afge sitt votum i förekommande frågor, skulle jag icke hysa de minsta betänkligheter mot att yrka bifall till det förslag, som här föreligger.

Men nu förhåller det sig på ett helt annat sätt, det veta vi nog litet hvar, som varit med i det offentliga lifvet både på det ena och det andra området. Då nu så är, tror jag, att den omröstning, som nu är stadgad, på bästa sätt tillgodoser ett betryggande utaf den riksdagsmannens självständighet, som i § riksdagsordningen afser.

Hvilka äro de skäl, som anförts för att man skulle öfvergå till en annan metod? Man har bl. a. sagt, att offentlighet vid hvarje afgörande skulle vara af behofvet för att åvägabringa ett bättre förhållande mellan den enskilde representanten och hans valmän. Detta är ett bland de skäl, som motionären anført, men jag kan icke gilla hans uppfattning i ifrågavarande hänseende. Det säges tidt och ofta, att det högsta medborgerliga förtroende, som kan lämnas någon, är att vara representant i Riksdagen. Om detta nu är det högsta förtroendet, måste det väl också vara grundadt på fullständig tillit till representantens insikt och ärliga uppsåt. Och jag kan då alldeles icke fatta, att det för representanten kan vara af behofvet påkalladt annat än i särskilda fall att bereda valmännen kännedom om de vota han i Riksdagen afgifvit, och ej heller kan jag inse, att det för valmännen kan förefinnas något behof att i hvarje fall omedelbart skaffa sig kännedom om representantens alla åtgöranden. Är förtroendet af det rätta slaget, lärer väl representanten å sin sida icke försumma att i viktigare frågor bereda valmännen kännedom om sin ståndpunkt, och detta till och med innan han mottagit sitt uppdrag. Och om han iakttaget detta, lärer det väl icke heller för valmännen förefinnas något behof att i hvarje fall den offentlighet, som det föreliggande förslaget afser att införa, blir iakttagen.

Till de skäl, som motionären anført, ha reservanterna lagt ett annat af ganska lätt beskaffenhet. Man upprepar nämligen här det skäl, som vid hvarje tillfälle, då denna ofta diskuterade fråga varit före, anförts, eller att i ett flertal andra länder omröstningen i representationerna alltid är öppen. Jag tror, att man i allmänhet skall taga sig till vara för att utan vidare pröfning anse det främmande bättre än ens eget. Och jag tror, att detta i all synnerhet har sin betydelse här, då det gäller representationen. Ty jag anser, att det icke går an att rycka ut

ett visst moment ur en främmande författning och säga, att detta är lämpligt att inpassa i vår egen författning. Vår riksdagsordning är enligt min uppfattning ett organiskt helt, i hvilken man icke utan vidare kan rubba en särskild del.

Ang. ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

(Forts.)

Emellertid, trots det att reservanterna till stöd för sin mening anfört detta skäl, att i de flesta och mest betydande konstitutionella länder den öppna omröstningen vunnit tillämpning, ha de dock icke kommit längre i öfvertygelsens fasthet än att påstå, att »statens fördel i vårt land 'lärer' bäst tillgodoses genom största möjliga offentlighet vid Riksdagens förhandlingar». Således ha reservanterna icke kommit längre än att *förmoda*, att statens fördel på bästa sätt kan iakttagas äfven hos oss med den ordning för riksdagsarbetet, som i allmänhet är gällande i Europas mest betydande konstitutionella länder.

Jag hemställer dock, om det är lämpligt att med en sådan motivering skrida till en genomgripande grundlagsändring. Om man icke kommit längre än att säga, att den ifrågasatta förändringen med fördel »lärer» kunna genomföras, tror jag, att man har allt skäl att vara betänksam. För min del är betänksamheten densamma som den var för två år sedan, då jag uttalade samma uppfattning som nu, en uppfattning, som visat sig stå i full öfverensstämmelse med båda kamrarnes flerfaldiga gånger uttalade mening.

Herr talman, på grund af hvad jag nu anfört anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman, mina herrar! Som kammaren kan utaf det föreliggande utskottsbetänkandet inhämta, har jag vid denna riksdag väckt motion därom, att den i 1810 års riksdagsordning först upptagna grundsatsen, att omröstningar i riksdagens kamrar alltid skola ske med slutna sedlar, måtte lämna rum för en annan metod eller att omröstning vid besluts fattande måtte företagas öppet.

Det är i dag den 16 april och det är i dag också 16:de gången denna fråga föreligger till behandling inför Andra Kammaren, och jag förmodar äfven inför den Första. Det ser då ut, som skulle därunder ligga en tanke, som bådar godt för resultatet. Ty det är ju tämligen tydligt, att vi under dessa 16 år eller mer vunnit så mycken kärlek till ljust, att vi vilja borttaga dessa slutna sedlar, och icke längre vilja dölja oss för ljust och dess inflytande.

I min motion har jag tillåtit mig uppvisa, att denna öppna omröstning skulle bli icke blott nyttig, utan äfven nödig, dels för riksdagsarbetet, dels för den enskilde riksdagsmannen och dels för valmännen; och jag har äfven visat, att icke blott olägenheter, utan äfven skada blifvit en följd af den slutna omröstningen.

Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Utskottet har emellertid icke ansett, att denna min uppfattning är välgrundad, utan har »inskränkt» sig till, som utskottet säger, att uttala en motsatt uppfattning. Jag måste hålla konstitutionsutskottet räkning och betyga det min djupa erkänsla, därför att det inskränkt sig och fattat sig kort. Det är, mina herrar, icke detsamma att *tala* mycket som att *säga* mycket. Det framhåller redan den gamle grekiske skalden Sofokles, och därför kan man ibland med några få ord säga mer än med långa utläggningar. Men det kan dock innebära en fara att »inskränka» sig för mycket och så mycket, att betänkandet nästan kan bli inskränkt. Mig förefaller det, som om det funnes befogade skäl för att bemöta utskottet och visa, att de af utskottet anförda skälen för dess afstyrkande hemstälkan icke kunna godkännas.

Utskottet förklarar då först, att den i 1810 års riksdagsordning antagna grundsatsen, att omröstning skall ske med slutna sedlar, icke medfört några menliga följder. Detta är det första påståendet i konstitutionsutskottets betänkande, och det är så mycket mera egendomligt, som det, så naket framställt, undandraget sig all utredning. Huru kan man däraf veta, att den sålunda antagna grundsatsen *icke* medfört menliga följder? Vid alla de reformförslag, som framstälts icke blott här i Riksdagen, utan vid alla folkrepresentationer, hafva alltid vännerna af status quo, för att icke tala om dem, som vilja sträfva bakåt mot mörkret, alltid anført detsamma, att det närvarande förhållandet alls icke medfört några menliga följder.

När man oupphörligt motionerade och föreslog en förändring af nationalrepresentationen, då förklarade man, att ständsrepresentationen var den bästa representation man kunde tänka sig, att den aldrig medfört några menliga följder, utan fastmera på ett mycket tilltalande sätt gaf uttryck för, att nationen var en organism, och att ordnandet af representationen, på sätt då föreslogs, så att det skulle bli två kamrar — *det* skulle vara att införa upplösning af statsorganismen. Ja, mina herrar, man ansåg, att alla reformer, som i detta afseende föreslogos, icke blott icke voro nödiga och nyttiga, utan i högsta grad betänkliga och olycksbringande.

Således, när man kommer med ett påstående, att det är så och så, utan att ens söka åstadkomma någon utredning, då menar jag, att ett slikt skäl, som det konstitutionsutskottet här anført för motionens afstyrkande, icke kan förtjäna afseende.

Utskottet framhåller vidare, att det nuvarande omröstningssättet icke skulle vara hinderligt för riksdagsarbetets snabba och obehindrade fortgång. »Icke heller synes med fog kunna påstås», säger utskottet, »att det slutna omröstningssättet visat sig i afsevärd mån hinderligt för riksdagsarbetets snabba och obehindrade fortgång». Det är ett påstående utan alla bevis och kan såsom sådant icke ha någon verklig betydelse eller tyngd.

Emellertid vill jag erinra kammaren därom, att då denna fråga förelåg år 1896, talade för den öppna omröstningen f. d. statsministern Themptander — och han kunde tala. Han framhöll då, hurusom han varit närvarande vid ett sammanträde i tyska riksdagen, där man på en kort stund, kortare, än hvad som kräfdes för en votering i svenska Riksdagen, medhann sjutton voterings — det står att se och läsa i protokollet. Man kan naturligtvis icke helt och hållet underkänna betydelsen af en sådan persons vittnesbörd i dylikt afseende.

Det måste således medgifvas, att dessa långa voterings, som taga så många timmar i anspråk, detta trampande omkring talmansstolen, icke kunna sägas leda därefter, att man vinner tid. Jag har för öfrigt i min motion visat, att man skulle vinna tid, om man här lämnade den nu brukliga omröstningen med slutna sedlar och i stället fattade sina beslut genom öppen omröstning.

Men utskottet »inskränker» sig icke blott därtill att utan alla skäl försvara det närvarande systemet, utan gör det genom att helt kategoriskt uttala sin uppfattning. Utskottet säger, att »den öppna omröstningen skulle medföra skadliga eller mindre goda följder». Ja, det är skillnad på det skadliga och det mindre goda. Men vare härmed huru som helst, den frågan uppstår: hvilka äro dessa förskräckliga skador, som skulle komma i följe med den öppna omröstningen? Jo, utskottet säger, såsom äfven en ärad ledamot af utskottet här framhållit, att därigenom representanternas »politiska själfständighet skulle kunna äfventyras».

Mina herrar! När valmännen gå till valurnorna för att utse sina representanter, då äro de i första hand bestämda till att välja en *själfständig* person. Därmed mena de en person, hvilken, såsom våra gamla nordbor kallade det, var »en man för sig», d. v. s. en person, som har förutsättningar att skaffa sig en öfvertygelse och att sedan bevara och behålla denna öfvertygelse, tills han blir bättre upplyst, och som därtill icke är rädd att uttala sin tanke och öfvertygelse. Det mena valmännen med en själfständig person.

Således, när representanterna komma hit till riksdagen för att här såsom folkombud deltaga i besluten, sker det under den förutsättning från valmännens sida, att de äro *själfständiga*. Men huru är det möjligt, att denna själfständighet skulle bevaras därmed, att de finge vandra i mörkret? Jag har alltid tänkt mig, att om själfständighet finnes, skulle den växa till och stadga sig, därigenom att den får handla i ljuset. Men däremot förefaller det mig oegentligt att tala om, att en själfständighet, som icke finnes, skulle äfventyras. Äro dessa representanter så osjälfständiga, hvilket de icke borde vara, att de låta sig af den slutna omröstningen hindras från att öppet och ärligt uttala sin mening, ja, då äro de *icke* själfständiga. Huru skulle de då kunna förlova det, som de icke äga? Men däremot äfventyras genom den

Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

slutna omröstningen något, som är mycket värdefullare, och det är den politiska ärligheten. Och det torde väl icke finnas någon, som icke måste medgifva, att det är den politiska ärligheten, som äfventyras, därigenom att man icke får handla och vandla öppet och ärligt och säga ut sin mening. Det är sålunda alldeles omöjligt att kunna påstå med någon rätt att blifva trodd, att själfständigheten hos någon själfständig man kan äfventyras därmed, att man inför öppen omröstning. Fastmera växer allting, som är godt, i ljuset. Ty ljuset har den välsignade egenskapen att både leda och värma.

Jag anser därför, att ett sådant påstående innebär en, jag tror icke afsiktlig, förnärmelse mot hvarje folkrepresentant i denna kammare.

Utskottet anför vidare såsom en skadlig eller mindre god följd af den öppna omröstningen, att den skulle gifva anledning till *partiväsande*.

Ja, mina herrar, det har redan af en ärad reservant här i dag sagts, att man aldrig kan undvika partiväsande. Det där ordet »väsande» är kanske något obehagligt, men vi kunna ju säga partier. Det måste ju finnas partier. Men det är egendomligt, att konstitutionsutskottets ledamöter, som naturligtvis alla äro så lärda i grundlagarna, helt och hållet förbisett själfva skriften, den heliga skrift. Aposteln Paulus, som var lika styf som någon konstitutionsutskottsledamot och till och med något mera klarseende och kännare af människohjärtat, han säger i första brefvet till Korintierna, 11 kap., 19 versen: »Det måste vara partier bland eder, på det att de rättfärdiga må varda uppenbarade». Ja, så står det. Skulle det nu vara något olyckligt detta, att de rättfärdiga blifva uppenbarade? Då finge de ju ett språkrör. Rättfärdigheten finge ut sin rätt. Men, mine herrar, är det icke detta vi alla vilja, att dessa klart strålande ljus: sanning, rättfärdighet och billighet, skola komma till heders? Detta göra de därigenom, att man handlar och vandlar i ljuset och talar ut sin mening.

Konstitutionsutskottet har icke sagt mera, emedan det »in-skränkt» sig.

Slutligen tillägger utskottet, att enligt utskottets förmenande antagandet af grundsatsen om öppen omröstning skulle leda därtill, att omröstningar ofta komme att framkallas endast i syfte att få utrönt, på hvilket sätt de enskilda riksdagsmännen afgifvit sina röster.

Detta påstående saknar all grund i verkligheten och är så förutsättningslöst, att det icke kan falla mig in att ägna ett ord åt dess bemötande.

Herrar reservanter hafva varit vänner af ljuset och de hafva sammanfattat alla skäl för den öppna omröstningen inom en trång, men bestämd ram. De säga, att i de flesta och mest betydande

konstitutionella länder i Europa har man för länge sedan infört den öppna omröstningen — i Frankrike för öfver 100 år tillbaka; där kan man icke tänka sig möjligheten af någon annan omröstning — och så föreslå reservanterna, att Riksdagen måtte bifalla min motion om öppen omröstning.

Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Jag skall icke längre upptaga tiden med att plädera för min motion, då reservanterna framhållit just det viktigaste skälet därför, nämligen att allt riksdagsarbete kommer att ske under största möjliga offentlighet och ljus.

Med anledning af hvad jag anfört i min motion och med stöd af hvad reservanterna yttrat, tillåter jag mig, herr talman, vördsamt yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman, mina herrar! Jag vill icke fästa mig vid det yttrande, som den siste ärade talaren fällde gent emot utskottet, nämligen att utskottet genom sitt uttalande skulle representera mörker och orättfärdighet. Jag vill, som sagdt, icke fästa mig därvid. Det må gärna, jämte åtskilligt annat, stå för hans räkning. Jag vill endast be att få i korthet uttala några ord angående min egen ståndpunkt i den nu föreliggande frågan, hvilken enligt min mening är af mycket allvarlig innebörd och nog kan ses från flera synpunkter, än motionären här gjort. Det är här icke nog att såsom den ärade motionären se den blott ur »ljusets» synpunkt och ur partisynpunkt, utan ock från *fosterländsk* synpunkt, med hänsyn till hvad som för fosterlandet kan vara gagneligt och nyttigast.

Utskottet har i denna del haft den uppfattning, att det omröstningssätt, som vi haft af ålder — jag skämmas icke att tillstå, att jag sätter värde därpå, emedan det är gammalt — hittills icke visat sig hafva medfört några synnerliga olägenheter. Gäller frågan, huruvida det nuvarande omröstningssättet tager lång tid, så veta vi ju litet hvar, att någon afsevärdt lång tid tager en enkel omröstning icke. Och är själfva omröstningssättet i och för sig godt och betryggande, lär det väl icke heller spela någon roll, om detsamma tager några minuter längre eller kortare tid i anspråk.

För öfrigt bör man betrakta denna fråga äfven ur *den* synpunkten, huruvida det icke i tider af utpräglade partistrider kunde vara lyckligt att hafva kvar den hittills använda omröstningsmetoden. Vår tid tenderar ju mer och mer till den utpräglade partibildningen i det politiska lifvet. Det kan icke förnekas. Det ligger i luften; det veta vi litet hvar. Om under sådana förhållanden hvarje särskild representant i sitt stilla sinne vill följa den mening, som han är öfvertygad om vara den rätta, hemställer jag, om det skulle vara farligt och skadligt, att han får tillfälle att göra detta. Med slutna omröstning har han både tillfälle och medel att handla efter sin öfvertygelse, utan afseende

Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

på sitt partis uppfattning. Med den öppna omröstningen beredes — det måste väl erkännas — de ledande personerna inom ett parti ett verksamt medel att taga reda på, huru hvar och en af partikamraterna i hvarje fråga röstat. Men den medför ovillkorligen ock såsom följd, att när en partichef, måhända blott af okynne, önskar veta, hvar han har sina »pappenheimare», då fordrar han äfven omröstning. Och då måste hvar och en rösta och bekänna kort, därvid väl ofta torde kunna befaras, att en och annan blott för partiledningens skull låter sin egna öfvertygelse fara endast för att följa partichefernas önskningsar.

Huruvida sådant kan vara till nytta och gagn för fosterlandet i dess helhet lämnar jag åt herrarne att öfverväga. För min del är jag ingalunda säker på, att så blir fallet.

Då sålunda enligt min uppfattning den föreliggande frågan jämväl bör betraktas från nu angifna synpunkter, tror jag, att utskottet icke bör anses hafva handlat hvarken såsom fiende till ljuset eller såsom vän af orättfärdigheten, när det på sätt som skett formulerat detta sitt utlåtande.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nydal: Gent emot de båda ärade medlemmar af konstitutionsutskottet, hvilka här nyss förklarar sig hålla på den slutna voteringen, därför att genom densamma skulle, mer än hvad fallet är med den öppna voteringen, kunna åt representanterna beredas själfständighet såväl i förhållande till valmännen som i förhållande till det parti inom Riksdagen, hvilket de tillhöra, skall jag be att få säga några ord.

Kan verkligen, när det gäller att votera i frågor af större vikt och betydelse — ty det vore väl egentligen i sådana fall, som representanternas själfständighet skulle kunna tänkas blifva satt på något svårare prof — kan verkligen, säger jag, vid voteringen i sådana frågor, i allmänhet taget, den hemlighetsfullhet bevaras, som förmenas utgöra ett så godt och omistligt stöd för svenske riksdagsmän? Vi veta ju alla, att så icke är förhållandet. Vi veta, att man plägar här i kammaren rätt väl känna till, huru de särskilde ledamöterna röstat i frågor, som äro föremål för något större intresse. Ja, äfven när det gäller frågor, som icke kunna räknas till de viktigaste, får man ju rätt ofta här i kammaren höra förutsägelser om, huru en förestående votering kommer att utfalla, förutsägelser, som sedan visa sig slå ganska väl in, stundom nära nog på siffran. Nu kan det visserligen sägas, att den kännedom man tilltror sig äga om, huru ledamöterna röstat i en viss fråga, hvilar på blotta gissningar eller att det i många fall åtminstone icke kan *bevisas*, att en ledamot röstat på det eller det sättet. Detta är sant. Men jag vill då fråga: Om en riksdagsman önskar dölja sitt votum i en fråga,

som för hans valmän är af det intresse, att de vilja veta, hvar de i denna fråga hafva sin representant, eller som är af den beskaffenhet, att de ledande männen inom hans parti hafva särskild anledning att taga reda på hans ställning i denna fråga — om, säger jag, en riksdagsman önskar dölja sitt votum i en sådan fråga, hur skall detta kunna lyckas honom utan att han låter förstå, att han röstat på annat sätt, än han verkligen gjort? Ty han lär nog icke komma ifrån saken med blott en förklaring, att han röstat med »sluten sedel». Nej, han måste nog — under förutsättning, att han vill, att hans verkliga votum skall förblifva okänt — jag säger icke påstå, men på ett eller annat sätt låta förstå — att han röstat annorlunda, än han i själfva verket gjort. Men detta sätt att »bevara sin själfständighet» kan väl icke anses värdigt en folkrepresentant. För min del tror jag icke heller, att den svenska Riksdagens ledamöter äro, för att våga uppträda på ett själfständigt sätt, i behof af det bräckliga stöd, som kan tänkas ligga uti den rullade voteringsedeln. Jag bör ju icke tänka sämre om mina kamrater, än jag gör om mig själf härvidlag.

Om man emellertid är af den åsikten, att den slutna voteringsedeln kan innebära något stöd för representanternas själfständighet, så lär det väl å andra sidan icke kunna bestridas, att icke den öppna voteringen är, bättre än den slutna, ägnad att fostra själfständiga karaktärer. Och denna senare synpunkt är, skulle jag tro, viktigare än den förra, då det gäller att bedöma, hvilketdera voteringsättet bör tillerkännas företrädet.

Nu har det i denna fråga sagts, att det icke blott är själfständighet, som behöfves i en representantförsamling, utan att där erfordras äfven andra egenskaper, såsom sakkunskap, begåfning o. s. v., och att det vore till skada för en sådan församling, om personer, som kanske i rikt mått besitta dessa senare egenskaper, men äro mindre själfständiga, skulle genom införandet af det öppna voteringsättet utestängas från deltagande i densamma.

Men det måste väl medgifvas, att den nytta, en representant kan göra genom sina kunskaper och sin intelligens, blir mycket inskränkt, om han icke offentligt vågar uttala sina åsikter. För öfrigt är det min tro, att ju grundligare en man förstår sin sak, desto själfständigare vågar han uppträda i denna sak. Åtminstone kan väl detta sägas såsom en allmän regel. Jag föreställer mig, att frestelsen att dölja, huru man voterar, skall vara större i samma mån, som man känner sig osäker på sin sak. Jag vågar därför uttala den meningen, att införandet af öppen omröstning vid Riksdagens förhandlingar skulle — om voteringsättet öfver hufvud har någon betydelse ur den antydda synpunkten — icke minska Riksförsamlingens fond af kunskaper och intelligens, utan snarare öka denna fond.

*Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Ang. ändrad
lydelse af §§
60, 65 och 75
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr talman! Mig synes den öppna omröstningen hafva så afgjorda företräden framför den slutna, att jag har svårt att förstå, huru man kan vilja motsätta sig densamma införande vid Riksdagen. Jag har så mycket svårare att fatta detta, som jag icke hyser något tvifvel om, att detta voteringsätt i och för sig betraktadt är för oss alla vida mera tilltalande än det slutna. Försvaret för det nu använda voteringsättet grundar sig, synes det mig, på en för den svenska folkkaraktären och särskildt för den svenska folkrepresentationen så nedsättande uppfattning, att jag för min ringa del icke kan underlåta att protestera däremot, och jag hoppas också, att Andra Kammaren skall göra detsamma genom att nu besluta i öfverensstämmelse med reservationen, till hvilken jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Med herr Nydal förenade sig herrar *Centerwall, Broomé* i Bårslöf, *Thylander, Berg* i Göteborg, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Larsson* i Lund, *Jansson* i Edsbäcken, *Olsson* i See, *Forsberg, Andersson* i Helgesta, *Åkerlind, Kvarnzelius, Nordin, Broström, Erikson* i Öfre Odensvi, *Sundström, Ström* i Transtrand, *Collvin, Lindgren* i Islingby, *Thorsson, Ljunggren, Hammarström, Persson* i Tällberg, *Bromée* i Billsta, *Olofsson, Larsson* i Västerås, *Jansson* i Bråten, *Lundgren, Ohlsson* i Halmstad, *Starbäck, Andersson* i Baggböle, *Ekkholm, Ericsson* i Vallsta, *Eriksson* i Elgered, *Petersson* i Södertälje, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Branting, Johansson* i Öija, *Nyström, af Callerholm, Hörnstén, Ericsson* i Ofvanmyra, *Öhngren* och *Öberg*.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag därå och bifall i stället till den af friherre Barnekow med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen. Herr talmannen ansåg den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 6, bifaller den af friherre Barnekow med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 108 ja mot 99 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af § 30 regeringsformen. *Ang. ändring af § 30 regeringsformen.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 141, hade herr *D. Holmgren* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af § 30 regeringsformen, att den Kungl. Maj:t i detta lagrum tillagda rätt att tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorat upphörde och sistnämnda pastorat likställdes med de konsistoriella.

Utskottet hemställde dock, att herr Holmgrens motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herr friherre *Barnekow* mot vissa delar af utskottets motivering.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till motionären

Herr Holmgren, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom af det föreliggande betänkandet framgår, har konstitutionsutskottet afstyrkt min motion därom, att regeringsformens 30 § måtte ändras därhän, att församlingarne måtte få rätt att öfva större inflytande på tillsättandet af prästerliga tjänster, särskildt kyrkoherdebeställningarne i församlingarne, hvaraf då skulle bli en följd, att Konungens rätt att tillsätta präster i regala pastorat skulle upphöra, och att alla pastorat skulle blifva af samma natur eller konsistoriella pastorat. Något egentligt skäl för detta afstyrkande har konstitutionsutskottet icke presterat. I stället för att upptaga till vederläggning de af mig anförda missförhållanden, som äga rum därmed, att Kungl. Maj:t har denna utnämningsrätt, har konstitutionsutskottet uttalat en uppfattning, ett naket påstående, och ansett, att detta påstående skulle vara nog för att visa, att de af mig anförda skälen för denna reform

Ang. ändring
af § 30
regerings-
formen.
(Forts.)

eller denna grundlagsändring skulle vara icke blott otillräckliga, utan äfven underhaltiga. Jag har emellertid tillåtit mig uppvisa, till hvilka ganska förskräckliga orimligheter Konungens utnämningssätt leder, till missnöje i församlingarne och till likgiltighet för statskyrkoinstitutionen. Jag har icke velat särskildt specificera dessa många missförhållanden, emedan jag antog såsom gifvet, att de fleste inom kammaren hade genom egen erfarenhet kommit till kunskap och insikt om, att församlingarne i många fall, då Konungen utnämnt präster i regala pastorat, fått lida afbräck.

Jag frågar: hvilka skäl för en saks befogethet fordrar då konstitutionsutskottet för att upptaga dem till kritik och vederläggning? Sådana skäl torde vara omöjliga att prestera.

Det har inträffat under de sist förflutna åren, att det t. ex. varit tre präster uppförda på förslag till besättande af ledig kyrkoherdebeställning i regalt pastorat, och att församlingen tydligt gifvit till känna sin mening genom att kalla fjärde profpredikant, men att Kungl. Maj:t likväl — senast år 1899 — utnämnt en af de föreslagne, som icke fått en enda röst, under det att den fjärde profpredikanten, som fått ett öfvervägande antal röster, hvaraf framgick, att han hade församlingens nästan odelade sympatier, blef förbigången. Den åter, om hvilken församlingen på det mest otvetydiga sätt gifvit till känna, att den icke ville ha honom till församlingslärare, den, som icke fått en enda fyrk, han blef utnämnd.

Det inträffade för icke mera än tre år sedan, att en församling med öfvervägande röstetal kallade till sin kyrkoherde en person, och då emellertid detta val blifvit upphäfdt på grund af något formfel samt nytt val och ny frågodag utsatts, fick samma person ånyo lika många röster som förut eller 12,000 fyrk, men det oaktadt skickade Kungl. Maj:t på församlingen en person, som var för densamma fullkomligt okänd. Det förefaller mig alldeles uppenbart, att upprepade sådana utnämningar i hög grad alstra missnöje hos församlingarne och ovilja mot statskyrkan, då en del af dess medlemmar icke få utöfva den rätt att kalla pastor och själasörjare, som allt ifrån början tillkommit församlingarne. Det kan nämligen icke kännas annat än såsom en skriande orättvisa, att det skall finnas omkring 700 församlingar, där församlingen själf har det största inflytande på tillsättandet af präst, medan åter 500 eller, om man räknar med de patronella pastoraten, 580 församlingar icke skola hafva det ringaste inflytande på tillsättandet af pastor, och dock aflönas såväl de regala som de konsistoriella pastoratens kyrkoherdar af församlingen. Också har det vid tillsättandet af präster i de regala pastoraten allt mer och mer visat sig, att de valberättigade icke infunnit sig på frågodagen och valdagen, emedan vederbörande fått erfara, att man icke tager någon hänsyn till deras önsknigar, utan skickar på församlingen alldeles främmande

personer. Det är för detta berättigade missnöje och denna känsla af orättvisa, som förefinnes bland vårt folk, för hvilka jag gjort mig till tolk, då jag väckt denna motion. Motioner i samma syfte hafva väckts två gånger förut, och vid båda tillfällena hafva de afstyrkts af konstitutionsutskottet, men dock blifvit af denna, den folkvalda kammaren godkända, och kammaren har således förklarat sig villig att vidtaga en ändring af § 30 i regeringsformen i det syftet därhän, att församlingarne måtte få större inflytande, än hvad nu är fallet vid tillsättande af präster. När motionen år 1896 var före här i kammaren, hade konstitutionsutskottet naturligtvis också afstyrkt densamma, men då var vid utskottets betänkande fogad en reservation af herrar Ljungman, Boström, Dahn, Gyllensvärd, Vahlin, Nilsson, Liljeholm och Hansson i det syfte, att § 30 i regeringsformen skulle ändras i den riktningen, att prästerliga befattningar skulle tillsättas på sätt i särskild lag stadgades. Nu har konstitutionsutskottet erkänt, att min motion går i samma riktning, och därför bör jag väl kunna påräkna, att, då Andra Kammaren åren 1896 och 1897 godkände denna motion och erkände det berättigade i densamma, kammaren äfven nu måtte lämna sitt bifall till min motion. Vid detta tillfälle förelåg en reservation, som är af ett visst intresse. Den är afgifven af herr A. Olsson, hvilken många af oss minnas såsom en aktad ledamot af denna kammare. Hans reservation innehåller bland annat följande.

»I 'Schmalkaldiska Artiklarna' hafva kyrkans reformatorer, rörande församlingarnes rätt att kalla präster, uttalat sin på Guds ord grundade uppfattning på följande sätt: »Hvarest församling är, där har man ock rätt att predika evangelium; hvarföre det är nödigt, att församlingen behåller sin rätt att kalla, välja och ordinera präster. Och denna rätt är en skänk, som egentligen är församlingen gifven, hvilken henne icke kan fråntagas af något mänskligt valde; såsom ock Paulus vitnar, sägande: Han är uppstigen i höjden och hafver gifvit människorna gåfvor.»

Som jag anser, att den kyrkliga lagstiftningen bör vara i öfverensstämmelse med kyrkans lära, har jag yrkat bifall till det af herr Ljungman framställda förslaget i den afsikt, att genom en förändring af § 30 i regeringsformen ett hinder måtte undanröjas för en lagstiftning i öfverensstämmelse med kyrkans bekännelse.»

Jag vet nu mycket väl, att herrar ledamöter af denna kammare icke ägna mycken uppmärksamhet åt våra bekännelseskriter, men jag har dock velat fästa uppmärksamheten därpå, att det förut funnits ledamöter af konstitutionsutskottet, som hafva ägnat våra symbola en viss uppmärksamhet och hyst en varm önskan, att dessa åtminstone i kyrkliga frågor måtte äga en lika stor betydelse som våra grundlagar.

Innan jag slutar, vill jag fästa herrarnes uppmärksamhet

*Ang. ändring
af § 30
regerings-
formen.
(Forts.)*

Ang. ändring af § 30 regeringsformen.
(Forts.)

på en högst besynnerlig omständighet. Medan vi i öfriga fall äro så synnerligen måna om att bevara våra grundlagar, har man emellertid genom prästvalsförordningen rent af tagit ifrån församlingarna en rätt, som i regeringsformens 30 § tillerkännes de konsistoriella församlingarne. Då nämligen de konsistoriella församlingarne erhållit rätt att kalla fjärde profpredikant, har genom prästvalsförordningen deras egenskap af konsistoriella blifvit borteliminerad, så att de öfvergått till regala. I detta fall synes man således icke hafva rätt vårdat sig om grundlagens bestämelse, att den icke kan af andra lagar rubbas.

Jag förstår såväl kammarens otålighet att öfvergå till andra ämnen, att jag icke vidare skall taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, (jag hade nästan väntat att om icke för annat, dock för detta löftet erhålla bravorop). Jag skall därför inskränka mig till att på prund af den omständigheten, att andra kammaren två gånger biträdt den mening, som är inlagd i motionen och dess syfte, och då konstitutionsutskottet icke anfört något det minsta skäl för sitt afstyrkande af motionen utöfver det att en kommitté skulle vara af Kungl. Maj:t tillsatt för att ordna prästerskapets löner — en omständighet, som icke mera sammanhänger med *tillsättande* af präster än en lag jag vet icke hvilken, jag finner ingen brygga, hvarigenom jag kan se något sammanhang i detta — jag inskränker mig till att under sådana förhållanden yrka, herr talman, afslag på konstitutionsutskottets föreliggande hemställan och bifall till min motion.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Då jag varit med om det slut, hvartill utskottet kommit, ber jag att få försvara utskottet.

Jag har icke kunnat vara med om motiveringen, och anledningen därtill är, att hela motiveringen innehåller detta: »De skäl, som nu förebragts, hafva emellertid ej varit af den beskaffenhet, att konstitutionsutskottet vid innevarande års riksdag funnit sig böra frångå den uppfattning i frågan, som utskottet uttalat vid riksdagarna år 1896 och år 1897.» Men vid 1897 års riksdag var jag reservant, och föjaktligen är det omöjligt för mig att godkänna motiveringen. I utskottet hade många i likhet med mig den uppfattningen, att församlingens rätt att välja präst ingalunda borde inskränkas, utan såsom motionären önskat utsträckas, men icke på det sätt motionären föreslagit, utan utskottets minoritet hyste den uppfattningen, att utskottet mycket väl kunde afgöra frågan utan skrifvelse till Kungl. Maj:t och då närmast i öfverensstämmelse med förslaget år 1897. Men ett sådant förslag kunde ju icke framkomma och upptagas af en minoritet inom utskottet.

Nu säger man, att vid tillsättandet af präster ofta förekomma så mycket intriger, att det vore bättre, att staten tillsatte dem.

Men, mina herrar, skulle man borttaga alla tillfällen till intriger och alla samfund, där intriger finnas, skulle vi kanhända till och med få upplösa själfva Riksdagen. Får emellertid församlingen själf välja sin präst, bär den också ansvaret för hvem den väljer. Därför ville jag i utskottet vara med om utsträckning af församlingens rätt att välja präst, fastän icke i den form, hvori motionen är framlagd.

*Ang. ändring
af § 30
regerings-
formen.
(Forts.)*

Jag yrkar således i likhet med utskottet afslag på motionen.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Under den samma hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag därå och bifall till den i ämnet väckta motionen. Sedan herr talmannen gifvit propositioner å dessa yrkanden, förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Emellertid begärdes votering, hvilken ock företogs efter följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 110 ja mot 89 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 25, i anledning af återremiss af afgifvet utlåtande rörande väckt motion om skrifvelse till Konungen angående åtgärder mot smittosamma könssjukdomars spridning m. m.; och anförde därvid

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! Det går i dessa dagar ett rop — man kan säga ett förtviflans rop — genom vårt land, och detta rop höres allra mest i hufvudstaden. Det kommer från den ena hälften af människosläktet, — jag kanske vågar säga från den bättre hälften och från denna hälfts allra bästa del, det kommer från våra ädla, varmhjärtade

kvinnor, från våra rättänkande mödrar, hustrur, systrar och döttrar. Det kommer från dem, som icke ha någon rösträtt och icke säte eller stämma i Riksdagen. Och därför må vi föra deras talan. I detta förtviflans rop instämma också de flesta rättänkande och sedliga män. Hvad säger då detta rop? Det säger: Bort med reglementeringen! Bort med prostitutionen! Våra ädla kvinnor höja detta rop till förmån för sina förtrampade och vilseledda systrar, som trampas ned i smutsen så, att de förlora sin mänskliga värdighet och bli till intet, förtrampas och behandlas som slafvinnor, som köpas och säljas.

Det kan icke vara rätt att reglementera en last, en synd. Otuktslasten är en synd. Man reglementerar icke, att folk får dräpa eller stjäla, utan det förbjödes och bestraffas helt enkelt. Må då också prostitutionen (otuktssynden) förbjudas i alla dess former. Den är förbjuden i Guds lag och i svensk lag. Guds heliga bud förbjuder denna synd. Då går det icke an att reglementera densamma, äfven om det vore på det allra mest humana sätt. Denna reglementering är i alla händelser vid sidan af svensk lag, den måste vara olaglig. Och det duger icke att ha sådana stadgar eller lagar bredvid lagen, som tillåta synd och last, snart sagdt reglementerar synden. Det passar icke i ett land, som kallas kristet, icke ibland oss, som kalla oss kristna.

För min del är jag mycket tacksam mot de varmhjärtade motionärer, som framburit den föreliggande motionen. Man väntar sig däraf ganska mycket, man väntar rent af mera än de begärt, man väntar reglementeringens upphäfvande i såväl hufvudstaden som i andra städer, som redan börjat följa hufvudstadens dåliga exempel i detta hänseende. Men man skulle hafva önskat, att motionärerna gått ännu längre. För min del skulle jag och många med mig vilja gå ända därhän att förbjuda reglementeringen och sålunda upphäfva prostitutionen; ty det kan väl icke förnekas, att denna reglementeringsstadga, som skall skydda de felande från följderna af deras synd, *icke skyddar*; och att den uppmuntrar till otukt, torde också vara en känd sak.

Sedan den stackars kvinnan blifvit offer för den osedliga och lättsinnige mannen, går han sin väg lugnt fram, ostraffad, bärande hufvudet högt, och sökande nya offer, men dessa fallna, förförda kvinnor, de skola ensamt lida, de skola förtrampas, föraktas, inskrifvas med våld i byrån, öfvervakas, besiktigas, hämtas af polis, skickas till tukthus och fängelse och behandlas nästan såsom boskap. *Detta kan omöjligen vara rättvist.* Det talas om rätt och det talas om moral i motionen. Det måste vara orättvist och omoraliskt att behandla endast den ena parten — nämligen kvinnan — såsom det sker, och det är icke alls underligt, att dessa stackars förtrampade och förtappade varelser utan utsikt till räddning sedan blifva de mest råa och hänsynslösa människor, som i sin tur gärna vilja fördärfva unge män

— och äldre också för resten — för att på sådant sätt rent af hämnas på människosläktet, som de hata af hela sitt hjärta, ty de anse sig förtrampade, förlorade och tro sig icke kunna blifva upprättade. Och detta är icke underligt, ty de äro snart sagdt utstötta från allt umgänge och sällskap med hederliga, goda människor, med undantag af sådana, som vilja offra sig för att rädda dem — och de äro ganska få, som hafva tid, krafter och förutsättningar att sysselsätta sig med detta viktiga, men ganska otacksamma arbete.

Det talas i motionen om att hygieniska åtgärder äro nödvändiga, och det är alldeles riktigt. Jag tror dock, att det är en känd sak, — att reglementeringen *icke* skyddar, och det är alldeles klart, att den icke heller *kan* göra det, då reglementeringen blott omfattar den ena parten, hvilket, som redan är sagdt, är både oriktigt och orättvist. Skall smitta förekommas, måste *båda* parterna behandlas, och reglementering kan ju icke skydda ändå. Det kan man ju också godt förstå, ty man kan vara bra den ena dagen, men sjuk den andra, och så sprider man smittosam sjukdom, synd och elände.

Dessa stackars fallna kvinnor anse sig ju ock hafva full rätt att uppträda och utbjuda sig på gator och gränder. De få också utan att straffas göra det, blott de följa reglementet; och de söka också och lyckas tyvärr alltför ofta locka och förleda många unge män — och äfven äldre — hvilka icke alls tänkte på att begå en sådan handling vid detta tillfälle, och så draga de dem med sig till sina dåliga mörka nästen och i fördärfvet. Det kan icke vara rätt, att sådant tillåtes och till och med uppmuntras genom reglementeringen. Att denna reglementering icke skyddar, det tror jag, att vi lätt kunna finna äfven därutaf, att inom hufvudstaden finnes mer än hälften af de veneriskt sjuka i vårt land, fastän hufvudstaden icke rymmer mer än en sjuttondedel af landets invånare — och ändå har ju hufvudstaden den mest genomförda reglementeringen.

Jag tror, att otuktslasten skulle bra mycket minskas hos oss, om reglementeringen upphäfdes. Låtom oss — så vidt möjligt är — rycka upp det onda med rötterna. Att vi icke kunna helt få bort otukten, förstår jag mer än väl, men vi kunna åtminstone förbjuda eller icke tåla den i stället för att, såsom nu är fallet, snart sagdt omhulda den. För resten straffar synden sig själf och blifver ytterligare straffad. Den, som vill bedrifva denna synd och vågar sig åstad, får också bära risken och lida följderna, men må vi göra allt vi kunna för att hindra och varna. Det kan icke vara samhällets skyldighet eller ens rättighet att för osedliga och lättsinniga — mången gång nästan djuriska — män tillhandahålla friskt materiel för att tillfredsställa deras dåliga lidelser. Samhället får dock i alla fall taga vara på spillrorna och kosta på sjukvård, fattigvård, fängelse och hospitalsvård med

mera sådant. Att samhället rent af är behjälpligt att undan för undan anskaffa nytt materiel kan icke vara riktigt. Må vi i stället straffa all otukt. Det finnes redan en lag, enligt hvilken man verkligen kan göra det, åtminstone hvad prostitutionen beträffar, och om denna lag icke är tillräcklig, låtom oss då skärpa densamma eller stifta en ny för att kraftigt kunna bekämpa och bestraffa otuktssynden ibland oss. Men må denna lag drabba *såväl män* som kvinnor, ty någonting annat är icke rättvist. Må hvar och en man eller kvinna, som är veneriskt sjuk eller misstänkt för att vara behäftad med sådan smittosam sjukdom, varda ålagd att vårdas på sjukhus, ja, till och med med tvång, och må den vården vara fri, åtminstone för obemedlade och mindre bemedlade. Må vi vidare stadga strängt straff för dem, som på ett eller annat sätt sprida dessa förfärliga smittosamma sjukdomar genom vårdslöshet eller otukt.

Man har i dessa dagar äfven talat mycket om hvad man skall sätta i stället för reglementeringen och prostitutionen. Men om vi hafva en orättfärdig lag eller stadga och dåliga seder, som strida mot sanning, rättvisa och moral, icke behöfva vi väl då sätta något annat i stället, om vi upphäfva en sådan stadga och med all kraft motarbeta sådana seder. Vill man emellertid hafva någonting i stället, så må det blifva upplysning — *upplysning* i vida kretsar om den fara, som man utsätter sig för genom otuktlasten, samt att man därmed bryter emot både gudomlig och mänsklig lag. Må vi äfven söka arbeta för att få egna hem så tidigt som möjligt och för öfrigt sätta i stället *renhet, sedlighet och gudsfruktan*.

Jag har naturligtvis intet annat yrkande att framställa än bifall till utskottets hemställan, och jag har ej heller anledning att yrka något annat, ty hvad utskottet föreslagit är så vidsträckt, att på grund däraf mycket väl kan framkomma ett förslag att totalt upphäfva reglementeringen, hvilken, som sagdt, är olaglig. Jag hoppas äfven, att ett sådant förslag framkommer från de sakkunnige.

Emellertid har jag känt mig skyldig och pliktig att nu uttala dessa tankar, till den kraft och verkan det hafva kan, och jag skulle vilja, utöfver hvad som är sagdt i motionen och utskottets hemställan, framhålla följande önskemål: *att* de blifvande sakkunniga måtte arbeta i det syftet, att hela den godtyckliga och förhatliga reglementeringen måtte blifva upphäfd; *att* all otukt strängt beifras och bestraffas genom nya skärpta lagar, om så behöfves, så beskaffade, att den, som genom otukt eller vårdslöshet smittar en annan med venerisk sjukdom, måtte strängt straffas; *att* de, som äro med sådana smittosamma sjukdomar behäftade, åläggas sjukvård, äfven genom tvång, där så erfordras; *att* fri vård måtte lämnas sådana sjuka såväl obemedlade som mindre bemedlade; samt *att* de bestämmelser, som i ofvan-

nämnda hänseenden stadgas, måtte gälla *icke blott kvinnor, utan äfven män*. Dessa tankar har jag, herr talman, vid detta tillfälle velat uttala.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 10.

Anmälles och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen,

n:o 2, slutmeningen,

dels ock till §§ i riksdagsbeslutet:

n:o 3, angående verkställd omröstning öfver högsta domstolens ledamöter,

n:o 4, angående val af kommitterade för tryckfrihetens vård,

n:o 5, angående förhöjning i tullsatserna för brännvin och sprit m. m.,

n:o 6, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare,

n:o 7, angående kontrollen öfver stämpeluppbörden,

n:o 8, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret,

n:o 9, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken,

n:o 10, angående ansvarsfrihet beträffande fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret lämnadt uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus,

n:o 11, angående åtgärder, som kunna föranledas af beslutade tullförhöjningar i främmande länder,

n:o 12, rörande lag om förändrad lydelse af 6 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894,

n:o 13, angående lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen,

n:o 14, rörande lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

n:o 15, angående ändrade bestämmelser rörande bokförings-skyldighet,

n:o 16, angående ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken,

n:o 17, angående lag om ändrad lydelse af 1, 11, 23 och 50 §§ i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet,

n:o 18, om vissa ändringar i förordningen angående beviljning af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897,

n:o 19, rörande ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften,

n:o 20, angående skydd mot yrkesfara m. m.,

n:o 21, angående ändring af 15 § konkurslagen,

n:o 22, angående ändring i vissa delar af landstingsförordningen,

n:o 23, angående skyldigheten att bidraga till organists aflöning,

n:o 24, angående oäkta barns arfsrätt,

n:o 25, rörande lagstiftningen angående aktiebolag,

n:o 26, angående gift kvinnas rättsliga ställning,

n:o 27, angående ändrad lydelse af 4 kap. 8 och 9 §§ strafflagen,

n:o 28, angående lagfart å fång till tomt i municipal-samhälle eller köping m. m., och

n:o 29, angående bankovinsten.

§ 11.

Herr *O. F. Trapp* aflämnade en motion, n:o 192, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maldrycker.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,13 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.